

1934 Kolmeteistkümnes aastakäik Nr. 4

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Julius Mägiste
Peatoimetaja

Elmar Elisto
Toimetuse sekretär

Joh. V. Veski

Tartu 1934

Akadeemilise Emakeele Seltsi kirjastus

Sisukord.

	Lk.
1. P. Ariste, Wilhelm Wiget †	97
2. R. Nurkse, Adjektiiv-atribuudi kongruenstist eesti keele grammatikais ja vanemas kirjakeeles (I pool)	100
3. J. Mg., Eesti laimama-verbi seletuseks	108
4. K. Leetberg, <i>Juure</i> ja <i>juurde</i>	110
E. E., Vastuväiteks	113
5. M. Lubi, Ärgem tarvitagem „häiret“ väärtähenduses. Millega asendada <i>häiret</i> ?	114
J. V. Veski, Järelmätkuseks	115
6. L. Leesment, Hiina- ja jaapanikeelsete sõnade transkriptsioonist	116
7. E. Elisto, Akadeemilise Emakeele Seltsi juhatusse keelelisi otsuseid ja seletusi	119
8. Õiendusi	128

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Tartu, Veski 9—5, tel. 6-55.

Talitus:

Akad. Kooperat., Ülikooli 15, tel. 63.

Wilhelm Wiget †.

Wilhelm Wiget on sündinud Helveetsias Degerheimis 21. märtsil 1885. aastal reaaloõpetaja pojana. Peale alghariduse saamist astus ta 1901. a. St. Galleni kantonikooli, mille lõpetas 1905. a. kevadel. Selle järele immatrikuleerus Wiget samal aastal Zürichi ülikooli õppima keele- ja mõtteteadust. Keeleteaduse alal köitsid noore üliõpilase huvi kõige rohkem germaani ja teised indo-euroopa keeled, eriti saksa keel, anglosaksi k. ja sanskrit. 1910. aasta algul promoveerus ta germanistika ja psühholoogia doktoriks. Ülikooli lõpetanud, oli Wiget lühikest aega õpetajaks Winterthuri gümnaasiumis. Veel sama aasta sügisel (1910) avanes talle võimalus asuda suure helveetsia-saksa murdesõnastiku — Schweizerdeutsches Idiotikon — toimetaja kohale, kuhu jäi neljaks aastaks. Samal ajal oli kadunu Zürichi ülikooli Fonogrammide Arhiivi juhatajaks, kus tuli juhatada saksa, prantsuse, itaalia ja reetoromaani murrete süstemaatilise fonograafilise kirjapanemise ja kirjapandu uurimise. Germaani keelte ala teaduste laiendamiseks asus Wiget 1914. a. sügisel Upsala ülikooli õppima skandinaavia keeli. Upsalas võimaldus tal kahe semestri järele saada ülikooli saksa keele lektoriks, kuhu ametisse ta jäi kuni Eestisse kutsumiseni.

Eesti ülikooli loomise järele oli raske saada kohast saksa ning germaani keelte professorit. Omade inimeste seast ei olnud võimalik leida vastava eelharidusega isikut ja Saksamaalt ei tahetud kutsuda kandidaate, kes oleksid olnud valmis tulema. Sellepärast pöörduiti nõuküsimusega Rootsi poole. 1919. a. viimasel oktoobril teatab prof. A. Noreen, et tema soovib kohaseima mehena W. Wigetit. Sama aasta 18.

detsembril valibki Tartu Ülikooli Filosoofiateaduskond Wigeti germaani filoloogia professoriks. Upsala olude tingituna saab valitu siirduda Tartu siiski alles järgmise aasta sügiseks. Ülikoolis oli kadunu professoriameti kõrval 1921. aasta esimesest semestrist alates ka Filosoofiateaduskonna seminari raamatukogu hoidja ja 1927. aasta suvel lühemat aega

Wilhelm Wiget

dekaani ajutiseks kohustetäitjaks. 1932. a. kevadel kutsus Zürich Wigeti oma ülikooli professoriks, mis kutse võeti vastu, ja juba samal kevadel lahkus Wiget jäädavalt Tartust. Kauda ta ei saanud töötada kodumaal, sest 25. juunil 1934 viis surm tema kolleegide seast igavikku.

Teadusmehena on Wiget avaldanud rea tähtsaid uurimusi esijoonel germanistika ja dialektoloogia alalt. Peale

helveetsia-saksa murdesõnastiku osade on tema sulest ilmunud *Die schweizerdeutsche Studentensprache (Feuille Centrale de la Societé de Zofingue)* 1916, *Die Laute der Toggenburger Mundart* (väitekiri) 1916, *Sprachen und Mundarten in der Schweiz* (Språkv. sällsk. förh.) 1916, *Inskrifterna från Müncheberg och Övre Stabu* (Ark. f. nord. språk) 1917, *Altgermanische Lautuntersuchungen (Acta et comm. Un. Tart. B II₃)* 1922 jne.

Eesti seisukohalt väärib erilist tähelepanu see osa Wigeti tegevusest, mis on olnud ühendatud germaani ja läänemere-soome keelte suhete ning balti-alamsaksa ja balti-saksa murrete uurimisega. Tartus on Wigeti puhtteaduslik tegevus väljaspool ülikooli olnud koondatud Õpetatud Eesti Seltsi ümber, kus ta muide oli sekretäriks ja Aastaraamatu toimetajaks 1921—1929 ja auliikmeks 1932. aastast peale. Juba 1921. a. jaanuaris käsitleb ta seltsi koosolekul võimalusi, kuidas koostada ja avaldada balti-saksa murdesõnastikku. Selle sõnastiku käekäik on talle ikka jäänud südamasjaks. Siinse saksa murde kohta suunatud huvi tunnistavad mitmed sõnavõttud ÕES-is ja kirjutised „Dorpater Zeitungis“ (1927), „Eesti Keeles“ (1923, lk. 57 jj.) ja ÕES-i „Aastaraamatus“ (1926, lk. 27 jj.). Läänemere-soome ja germaani suhete kohta on Wiget pidanud ÕES-i ja AES-i koosolekuil mitu esitust: *Über die e-Laute der germanischen Lehnwörter im Estnischen* (ÕES, 1921), *Die Femininendung der germanischen Lehnwörter im Finnischen* (ÕES, 1922), *Germanianisch-algsoomelaenudes* (AES, 1924). Kõige tähtsam on kõne, mis avaldatud ÕES-i Aastaraamatus 1927, lk. 255 jj.: *Herkunft und Verbreitung der neueren germanischen Lehnwörter im Estnischen*. Selles käsitletakse põhimõtteliselt eesti keele hili-semate germaani laenude päritolu-liigitust ja iga. Heana saksa ja skandinaavia keelte murrete tundjana on Wiget seisnud kõigist eelnenud sama küsimuse uurijaist mõõtnatult kõrgemal ja näidanud õieti, kuidas tuleb vaadelda germaani laenude valangut eesti keelde.

Inimesena oli Wiget alati kõigile vastutulelik ja abivalmis, eriti aga oma nooremaile kolleegidele ja õpilasile. Tema oli neid väheseid sakslasi, kes on leidnud omaseks eesti seltskonna ja osanud aru saada eesti kultuurtööst, sest temale olid võõrad pangermanistlikud püüded, millist asjaolu

on rõhutanud juba Upsala soovitajad Ülikoolile saadetud kirjavahetuses. Rahvuslikult mitmetükse Helveetsia kodanikuna üritas ta leida teaduslikke koostöötamisteid ka Eesti eri rahvuste vahel.

Paul Ariste.

Adjektiiv-tribuudi kongruentsist eesti keele grammatikais ja vanemas kirja-keeles.

Kord enama, kord vähema õigusega on meie vanema kirjakeele süntaktilisi iseäraldusi harjutud ühendusse seadma saksa mõjuga eesti keeles. On siiski üks tähtis eripärasus, kus selle seletusega pole midagi hakkamist — see on meie vanema kirjakeele kongruentsinappus praegusega võrreldes. Kõnekeeles see kongruentsinappus püsib tänapäevani. Maksva avaliku arvamuse järgi ta pole muud kui keelehooletus ja „lohakus“, mille vastu korralikul ja püüdlikul keeletarvitajal pole põhjust huvi tunda. Tõuseb küsitavaks, ons see tõesti nii, ons kongruentsi puudumine ainult „kongruentsilagedus“, ons see tõesti nii kaootiline, et seda ainult lohakusega võib seletada, või saab temas avastada mõningaid juhtivaid printsiipe? Kui jaa, siis on igatahes põhjust asjale pühendada tõsisemat huvi, on põhjust nüüdiskirjakeelegi kongruentsiõpetusse suhtuda kriitilisemalt.

Selle küsimuse osaliseks valgustamiseks on käesolevas kirjutises vaatluse alla võetud adjektiiv-tribuudi (omadussõna, omadussõnalise arv- ja asesõna) käsitlus kongruentsi seisukohalt eesti keele grammatikais ja tema tegelik esindus kahel meie mineva sajandi tüsedamal ja rahvapärasemal stilistil — O. W. Masing'ul sajandi algult ja J. W. Jannsen'il sajandi keskelt. Nende kahe peatükiga käesolev kirjutis moodustab osa pikemast tööst „Adjektiiv-tribuudi kongruentsist eesti keeles“, mis Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetusel ilmub eriväljaandena.

Teema arutamisele asudes esitatakse selles töös kõigepealt üldisi arvamusi kongruentsi olemuse kohta. Tugedes Paul'ile, Jespersen'ile ja teistele, asutakse seisukohale, et kongruentsil puudub sisulisloogiline tähendus. Tal on ainult teatav pragmaatiline väärtus seose jaluleseadjana üksteisest eemaldatud, kuid tegelikult kokkukuuluvate kõneosade vahel. Ta on tähtis kui magnet, mis lausesse laiali eksinud ühtekuuluvaid sõnu üheks tihedamaks rühmaks koondab. On aga neil sõnadel küllalt tugev otsene kontaktühendus, siis võib kongruents saada koormavaks ja tüütavaks ballastiks. Praktiline kongruentimistarve on vastuproportsionaalne küsimusesolevate sõnade loomuliku ühtekuuluvussideme tihedusega. Mida nõrgem loomulik ühtekuuluvus, seda tarvilikumad on formaalsed vahendid selle ühenduse tähistamiseks. Mis adjektiiv-tribuudisse puutub, siis on tema juba olemuslikult oma printsi-

paaliga väga tihedas seoses, moodustades nn. atributiivse sõnakompleksi, sellepärast pole selle ühenduse formaalsel äramärkimisel kongruentsi kaudu kuigi suurt pragmaatilistki tähtsust. Pigemini on see luksus, mida mitmesugused keeled endale on lubanud väga mitmesugusel määral. Indo-euroopa keeltes (välja arvatud uusinglise keel) on see tendents väga üldine ja ürgne. Ometi ei suuda nad oma kongruentsisüsteemi lopsakuses kaugeltki võistelda näit. bantu keeltega. Uurali keeltes seevastu domineerib kongruentsi puudumine, välja arvatud ainult läänemere-soome keeled, kus kongruentsi esindus on väga kirju ja paiguline. Et aga just läänemere-soome keeltele aegade kestel on olnud tihedaid kokkupuuteid mõnede indo-euroopa keeleharudega (balti, germaani), siis võib ühineda vanemate uurijate Gabelentz'i, H. Winkleri jt. arvamusel, et kongruentsi neiski on sekundaarne ja lähed tagasi mõjustustele indo-euroopa poolt. Lähemal silmitsemisel selgub, et adjektiiv-atribuudi kongruentimine kõigis läänemere-soome keeltes pole kaugeltki ühtlane — mõned neist on kongruentsi läbi viinud palju suuremas ulatuses kui teised. Ehkki jälgi ürgsest kongruentsitusest leidub neis kõigis, ometi on kongruentsi puudumine kõige laialdasem liivi ja eriti eesti keeles.

Adjektiiv-atribuudi kongruentsist eesti keele grammatikais.

Eesti vanemas kirjakeeles oli adjektiivse atriбуudi kongruentsitus palju laiaulatuselisem kui praeguses. Sellepärast pööravad vanemad grammatikud nähtustele sel alal rohkem tähelepanu. Nende suhtumisnurk asjasse on rahulikum, võib koguni öelda, teaduslikum kui noorematel, kes tahavad olla kangesti normatiivsed ja seetõttu reeglile mitte alluvaist keelevormidest tihti meelega üle vaatavad.

Esimene pikemalt süntaktilisi nähtusi käsitlev eesti keele grammatika — 1660 ilmunud G ö s e k e n'i „Manuductio...“ — ei näi küll kongruentsi puudumisest eesti keeles midagi teadvat. Ta piirdub ühekülgse konstateerimisega²⁶:

„Ein Adjectivum und Substantivum stehen im gleichen Numero und Casu“

ja illustreerib seda ainult nominatiivsete näidetega:

„ilus naine / ein schön Weib; paljas mõhke / ein bloffer Degen.“

Aga 1693. a. ilmunud Hornung'i grammatika juhib juba tähelepanu niihästi kaasusliku kongruentsi puudumisele allatiivis kui ka arvulise kongruentsi puudumisele mitmuse genitiivis²⁷:

²⁶ *Manuductio ad Linguam Oesthonicam. Anführung zur Östfnischen Sprache von Henrico Gösekenio, REXVL 1660, lk. 58.* — Allikate numeratsioon käesoleva küsimuse tervikkäsitlemise korras. Vana kirjakeele tsitaatides on ä, ö, ü asemel trükitehnilistel põhjustel laotud vastavalt ä, ö, ü.

²⁷ *Grammatica Esthonica, ed. à Johanne Hornung, Riga 1693, lk. 112.*

„Adjectivum & Substantivum eodem numero & casu cohærent. exc. Dativus & Ablativus singularis & pluralis Adjectivum euphoniæ gratiâ plerumq; in Genitivô singulari præfigunt, sic etiam Genitivum pluralem sæpissimè adjectivum in Genit. singulari præcedit, ut :

fe on sure Iffandade pärrast / das gehört grossen Herren zu.
temma andis sure mišhele / er gab es einem grossen Mann.“

Ja Eberhard Gutsleff'i poolt 1732. a. väljaantud Thor Helle grammatikast loeme adjektiiv-atribuudi kongruentsi kohta järgmist²⁸:

„Das Adjectivum und Substantivum stehn in gleichem numero und casu, als: surrelikkud ihhud. Iggawessfest önnis-tussfest.

Not. I. Bey den Dativis der Adjectivorum fällt wegen des Uebellangs das le weg, item bey'm gen. plur. die letzte Sylbe, wenn nemlich adjectivum und substantivum in diesen casibus gleichlautend sind, als: hea töle für heale töle. Selle aino targa Jummalale. Reigewaggade für keikide. Lihhalikko himmude für lihhalikkude. Sinegen sagt man keikide innimestega; keikile asjadele.

2. Bey dem andern Dativo kan die Endigung des adjectivi meistens stehen bleiben, als: ommal aial; mil päwal; jummalgi polel; sel wisil. Doch sagt man auch ommal aial.“

Hornungist ja Thor Hellest ei erine oluliselt ka Hupel oma kongruentsiõpetuses, mis on järgmine²⁹:

„Wenn das Adjectiv bey seinem Substantive steht, so stimmen beide in ihren Abfällen gemeinlich überein, so wie in Ansehung des numerus, z. B. surrelikkud ihhud sterbliche Leiber. r.

Ann. 1. Das Adjectiv wirft oft zur Vermeidung eines Uebellangs, die Endsylbe le des ersten Dat. weg, und scheint dann blos im Gen. zu stehen, als hea töle, st. heale töle. r. Doch sagt man auch keikile asjadele. r. ingeleichen sellele targa (st. targale) jummalale dem weisen Gotte. r. d. Sinegen behält der zweyte Dat. sein l gemeinlich, als sel wisil auf diese Art. r. d. ommal aial zu seiner Zeit. r.

2. Zuweilen steht das Adjectiv im sing. und doch das Substantiv im plur. z. B. keige asjade ots das Ende aller Dinge. r. Sinezwischen sagt man auch keikide (od. keige) innimestega mit allen Menschen. r.“

Kõik kolm viimatitsiteeritud grammatikat toonitavad üksmeelselt ja selgesti kongruentsi puudumist allatiivis ja mitmuse genitiivis ning põhjendavad seda ilukõlaliste motiividega. Ahrens oma lauseõpetuses³⁰ vaatleb peaaesjalikult

²⁸ Kurtzgefaßte Anweisung Zur Chstnischen Sprache, Auf Gutbefinden des Herrn AVTORIS [Anton Thor Helle] mit einer Vorrede herausgegeben von Eberhard Gutsleff, SMLC 1732, lk. 63 jj.

²⁹ Chstnische Sprachlehre für die beyden Hauptdialekte von August Wilhelm Hupel², Mitau 1818, lk. 121 jj.

³⁰ Eduard Ahrens, Grammatik der Chstnischen Sprache Reval'schen Dialectes, Zweiter Theil: Satzlehre, Reval 1853, lk. 23 jj.

arvulist kongruentsi, kaasuselisest kongruentsist ta libised pealiskaudsemalt üle:

„Als Attribut steht das Adjectiv mit dem Substantiv immer in gleichem Casus, aber nicht immer in gleichem Numerus. In der Regel hat es vom Relativ nur den Singular, nicht den Plural. *3. B. musta* (puhta, palja, mõlema) *kättega* mit schmutzigen (reinen, bloßen, beiden) Händen — *terge mõtetega*.... — *toore kalade*.... *pimed a inimeste*.... — Nur die Adjective der zweiten Declination, und die der zehnten Klasse der vierten Declination machen eine Ausnahme: jene können und müssen auch im Plural gebraucht werden: *noore* oder *noorte inimeste*.... *ue* oder *uute rietega*.... — *waešte, patušte, teište, esimeste, wiimiste inimestega*.... Neben der Regel kommen noch einzelne Ausnahmen in andern Klassen vor: *kõige* und *kõikide*, *wõõra* und *wõõrašte*, *armsa* und *armsate*, *rõõmsa* und *rõõmsate inimestega*.... — *rammutuma* und *rammutunde lastega*...

Die Suffigi-Casus kommen im Singular alle vor, nur pflegt die Endung des Nominus oft weggelassen zu werden. *3. B. juhataš õigele* oder *õige teele*.... — *näitäs noorema wennale*....

Im Plural werden nur die kurzen (aus dem Indefinitiv gebildeten) Formen gebraucht, statt ihrer aber viel häufiger die Singular-Formen: *walgis, uusis, teisis riidis*.... aber auch *walgēs, uēs, teises riidis* — *muštās, puhtās, halwas, punases, finises riidis* — *ajalikust asjust*....“

Oluline edu Ahrensi juures eelmistega võrreldes on katse mitmuse genitiivi kongruentsisuhetesse selgust saada deklinatsiooniliikidest lähtudes. Teine tähtis punkt on tähelepanek, et adjektiiv mitmuses esineb peaausjalikult kas tävepärastes vormides või lihtsalt ainsusekujuna, mitte aga genitiivse *de*-mitmusena.

Ahrensile lähedased on Julius Krohn'i seisukohad tema eesti keele õpetuses soomlastele³¹:

„§ 58. Todelliset adjektivit, attribuuittina ollessaan, seuraavat enimmästi substantivinsa deklinationi-sijaa.

Poikkeus. Kuitenkin saa adjektivit attribuuittina aika harvoin allativipäätteen. Esim. *õige teele* = oikealle tielle. *Noorema wennale* = nuoremalle veljelle.

§ 59. Attribuuittina ollessaan, adjektivit tavallisesti ovat yksikössä. Esim. *noore inimeste* = nuorten ihmisten. *Puhta kättega* = puhtailla käsillä. *Walgēs uues*, *teises riidis* = valkeissa, uusissa, toisissa vaatteissa.

Mutta jos adjektivit monikkoon pannaan, niin on aina lyhyempi, suomentapaisempi muoto käytettävä. Esim. *walgis, uusis riidis*. *Ajalikust asjust* = ajallisista asioista.

Poikkeus I. Kaikki e-päätteiset kuitenkin myös voivat käyttää ja fe-päätteiset aina käyttävät monikon genitiiviä. Esim. *noore l. noorte inimeste*. *Wiimiste inimeste* = viimeisten ihmisten.

Samoin myös muutamit adjektivit voivat viljellä kumpain muotoa. Esim. *kõige l. kõigide hobušte* = kaikkein hevosten. *Wõõra l. wõõrašte inimeste* = vierasten ihmisten.

³¹ J. Krohn, Wiron Kielioppi Suomalaisille, Helsingissä 1872, lk. 91 j.

Poikkeus 2. Harvoin vaan voi käyttää yksikön partitivia monikon sijasta, ja ainoasti silloin kun tällä olisi päate *ſid*. Esim. *hullu 1. hulluſid* *hunta* = hulluja koira.

Tässä tapauksessa, samoin kuin myös monesti genitiivissä voisi myös käsittää asian niin että se ei olisikaan yksikköä, vaan lyhyempi, suomentapainen monikko. Esim. *muſta kätte* = mustain käten, *rõõmſa inimeſte* = riemuisain ihmisten.*

Tähelepanu vääril Krohni resoluutsus arvulise kongruentsi suhtes, ta märgib kongruentsi puudumise ilma pikemata tavaliseks ja käsitleb kongruentid vorme vaid eranditena, pidades kongruentsi ootusepäraseks ainult tüvepärastes mitmusekujudes.

Kui veel juurde lisada *Wiedemanni* seisukohad, siis on pilt mineva sajandi grammatikute kongruentsikäsitlusest selge³²:

„Die eigentlichen Adjective, auch die verbalen, sollten eigentlich mit ihrem Substantiv im Casus und Numerus congruiren, und so geschieht es auch im Westroehstnischen durchaus, im Revalehstnischen aber ist die Congruenz mangelhaft....

In Mittelehstland hat das Adjectiv in der Regel die gleiche Casusform mit seinem Substantiv, nur im Illativ, wenn er mit dem Suffix (-se) zu bilden wäre, bleibt diess regelmässig weg, und auch das des Allativs wird oft weggelassen, wie *nõrema wennale* (...), *õjge tēle* (...). Von zwei adjectivischen Attributiven hat auch wohl das erste das Allativsuffix, das zweite nicht, um den Ausdruck weniger schleppend zu machen, wie *mõlemalle nõrte mēstele*....

Noch häufiger unterbleibt die Congruenz des Numerus. Dass zu Collectivwörtern das Adjectiv im Plural gesetzt wird, stimmt mit dem Gebrauch als Prädicat überein, also *mõlemad naeste-rahwas* (beide Frauen) etc., und umgekehrt steht bei einem Pluralnomen der Genitiv des Adjectivs im Singular und eben so die vom Genitiv gebildeten Suffixcasus, der Infinitiv aber congruirt regelmässig und eben so die von diesem abgeleiteten Casus, statt deren man aber auch die vom Genitiv des Singulars abgeleiteten gebrauchen kann, also von *mõlemad käd* (...) Gen. *mõlema kätte*, Infin. *mõlemajd kazi*, Iness. *mõlemajš* oder *mõlemas kättes*, Allat. *mõlemajle* oder *mõlemale kättele* gew. *mõlema kättele*, Adess. *mõlemajl* oder *mõlemal kätteil* etc. Uebrigens findet darin grosse Ungleichheit Statt. Die Adjective der sechsten Declination haben immer auch den Genitiv des Plurals und die dazu gehörigen Casus, die der ersten Declination nie....

Das von der mangelhaften Flexion der Adjective gesagte gilt nicht, wenn sie substantivisch stehen, dann werden sie regelrecht in allen Casus beider Zahlen flektirt....*

Wiedemanni uudistähelepanek kaasuselise kongruentsi alal on see, et samuti kui allatiivis kongruents jääb ära ka pikas *sse*-sufiksilises illatiivis. Pluraalsete noomenite külge kuuluvate adjektiivide kongruentsisuhetesse loob *Wiedemanni* niisuguse korra, et jagab nad partitiivipärasteks ja genitiivipärasteks, kusjuures viimased teatavais sõnatüüpi-

³² F. J. W i e d e m a n n, Grammatik der ehstnischen Sprache, St.-Petersbourg 1875, lk. 605 jj.

des võivad esineda ainult ilma kongruentsita, teistes kongruentsiga või ilma.

Pöördelise tähtsusega meie kirjakeele kongruentsivahe-
kordade arenemisele on eelmise sajandi lõpul ilmunud Her-
man n'i grammatika. Tema kongruentsireeglid on järgmised³³:

„... kui omadusefõna nimefõnaga ühes käänatakse, kõit lõpud
ühel viisil nii hästi omadusefõna kui ka nimefõna külge tulewad panna,
muidu on käänamine puudulik. Üfsi neljas käändes: ilmaütlevas, kaasa-
ütlevas, rajavas ja olevas, on omadusefõnal alati omastava nägu.“

Kongruentsi puudumine teistes kaasustes leiab Hermanni
poolt ägedat hukkamõistmist³⁴:

„Seda kombet, mille järele omadusefõna puudulikult ja nimefõna
üfsi täielikult käänatakse, ei kiida meie sugugi... Kui ka täitsa käänates
fõnad vähe pikemaks jäävad, siis ei tee see wiga ühtigi, waid on meie
keelele auuks, jest et täied käänded igale keelele auuks on.“

Kongruentsi suhtes täiesti Hermanni grammatika jälge-
des püsib aasta hiljemini ilmunud Einer'i keeleõpetus³⁵:

„Kui omadusefõna ja nimisõna üheskoos käänatakse, siis on **ilma-
ütleväl, kaasaütleväl, rajaväl** ja **oleväl** omastava nägu, muidu
on tall neeldamad lõpud, mis nimisõnalgi.“

Hermann ja Einer toonitavad selgesti kongruentsi puudu-
mist terminatiivis, karitiivis, essiivis ja komitatiivis, ent nad
on „unustanud“ eelmiste grammatikute rõhutatud allatiivi
ja sse-illatiivi. Need on unustanud ka XX sajandi
eesti kirjakeel. Ja Hermann-Eineri nelja erandkaasusega
kongruentsiõpetus on praegugi ametlikult täiel määral mak-
sev, samuti kui nende arvulist kongruentsipuudumist eitav
reegel. Jääb küsida, kas oli Hermanni kongruentsiõpetus
keeleliselt nii kindlasti põhjendatud või põhjeneb meie
XX sajandi kirjakeel Hermanni kongruentsiõpetusel? Arves-
tades Hermanni grammatika kui esimese eestikeelse, eest-
lase kirjutatud grammatika suurt menu omal ajal, võib küll
julgesti oletada viimast.

Peaegu kõigis XX sajandi eesti keele grammatikais on
kongruentsiküsimus pidanud leppima vaeslapse osaga. Võib-
olla see tuleb sellest, et meie XX sajandi grammatikad
kõik tahavad olla eeskätt kooligrammatikad ja oma nor-
meerimistungi kimbus ei suutu asjasse küllalt vahetult. Ühes
aga on nad kõik (peale ühe erandi) ühel nõul, et korra-
likus keeles peab kongrueerima võimalikult põhjalikult.
Seda nõuet on teatava määrani taga õhutanud ka keele-

³³ K. A. Hermann, Eesti keele Grammatik, Tartus 1884, lk. 85.

³⁴ Sealsam., lk. 86.

³⁵ H. Einer, Lühikene Eesti keele õpetus rahvakoolidele, Tartus
1885, lk. 25.

uuendus, tarvitades uuesti-elustatud essiiviski aina kongruentide vorme. Nii on siis juhtunud, et mitmed XX sajandi grammatikud kongruentsiküsimuse erapooletus analüüsis pole jõudnud Hermannigi keelepärastastmeni.

Jõgeveri grammatikas leidub kongruentsi kohta järgmist³⁶:

„Omadus-, ase- ja arvsõna seisavad sellesamas arvus ja muutes kui asjasõna, millega nad ühendatud on, ainult kaasa- ja ilmaütlevas ja olevas jääb omadussõnaline täiendus omastavasse muutesse.“

On märgitud kongruentsi puudumine komitatiivis, kariitiivis, essiivis, „unustatud“ on (Hermanni ja Eineriga võrreldes) terminatiiv.

Põld oma sõnaõpetuses annab järgmise juhise³⁷:

„Kui omadussõna ja asisõna ühes kääntakse, on omadussõnal kõigis käänetes ka lõpu, peale ilmaütleva, kaasütleva ja rajava, mis jäävad omastava kujusse.“

On lubatud kongruentsi puudumine komitatiivis, kariitiivis, terminatiivis, mittelubatavaks tunnistatud essiivis.

Hoopis keelevastase reegli annab aga Põld oma lauseõpetuses³⁸:

„Kõik käänetavad omadussõnalised lisandused (eranditeks on tegusõna -mata, -nud ja -tud muude) ühilduvad täiendatava sõnaga arvus ja käändes.“

Ei enam poolt sõnagi komitatiivist, terminatiivist, kariitiivist; rääkimata muidugi essiivist, allatiivist, illatiivist! Kuidas küll Põld, kes muidu oma lauseõpetuses vahel on teinud üsna häidki tähelepanekuid, siin nõnda mättasse on löönud?! Ega ole vist muud seletust, kui too ennatu normeerimistung, mis mahti ei anna küsimusesolevate nähtuste erapooletuks kogumiseks ja korraldamiseks.

Märksa ettevaatlikum oma uuenduslikus grammatikas on Loorits³⁹:

„Adjektiivatribuudi puhul tähtsaim on rõhutada ta kongruentide erumist pääsõnaga, s. t. adjektiiv esineb samas käändes ja arvus, millises pääsõnaline substantiivgi, siis mitte suure mehele, vaid suurele mehele, vrdl. parema tantsijale (s. t. kes tantsib paremat) — paremale tantsijale (= kes tantsib paremini). Ainult alati kaasa- ja ilmaütleva, yldiselt ka rajava ja oleva (-ga, -ta, -ni, -na) adjektiivne täiendus esineb omastavas, kuid siiski samas arvus, millises substantiivgi: suure mehega, suure mehela, suure meheni, suure mehena, kuid mitte tyhja kätega, vaid tyhjade kätega, mitte ilusa silmega, vaid ilusate silmega jne. On pääsõnaks rajav või eriti olev kääne, siis võib ja on otse vaja tarvitada adjektiivi ka vastavas

³⁶ J. Jõgever, Eesti keele grammatika III, Tartus 1920, lk. 72.

³⁷ H. Põld, Eesti keeleõpetus I², Tallinnas 1920, lk. 75.

³⁸ H. Põld, Eesti keeleõpetus II, Lauseõpetus, Tallinnas 1922, lk. 46.

³⁹ Oskar Loorits, Eesti keele grammatika, Tartu MCMXXXIII, lk. 151.

käändes, kui nõuab seda mõite selgus, või kui adjektiiv- ja substantiivi vahel on veel teisi täiendusi. Vrdl. see mees on tunt meie *parima* kirjanduse arvustajana (millise kirjanduse?) — ta on tunt meie *parimana* kirjanduse arvustajana (milline arvustaja?); Noor-Eesti *esteetilise* nähtusena (= N.-E. als Erscheinung des Ästhetischen) — N.-E. *esteetilisena* nähtusena (= als ästhetische Erscheinung) etc.*

Deklareerides kõigepealt kongruentsi tähtsust ja eitades kongruentsi puudumise võimalust allatiivis L o o r i t s siiski lubab tarvitada ilma kongruentsita komitatiivi, karitiivi, terminatiivi ja essiivi, kuigi kahte viimast ainult tingimusi.

K e t t u n e n'i seletus eesti keele kongruentsisuhetest on järgmine⁴⁰:

„.... Nagu näidetest juba selgunud, m u g a n e b adjektiiv-attribuut nii käände kui arvu suhtes oma pääsõna järele (....). Tuleb ometi järgmised piiramised tähele panna: a) Komitatiivis (kaasaütlevas), terminatiivis (rajas), abessitiivis (ilmaütlevas) ja harilikult ka essiivis (olevas) esineb adjektiiv-attribuut g e n e t i i v i kujul. Näit. *suure vaevaga* (mitte *suurega vaevaga*)!.... jne.“

Võimaliku kongruentsipuudumise kohta loendamata kaasustes antakse normatiivselt eitav seisukoht⁴¹:

„.... rahvaomases ja lohakas kirjanduslikuski stiilis võib iga adjektiiv-attribuut muutumatult genetiivseks jääda.... Vanemas kirjanduses ja rahvamurdeiski võime leida peaaegu missuguse adjektiiv-attribuudi tahes muutumatult g e n e t i i v-kujulisena.... Muidugi ei ole niisugune atribuudi tarvitamine hoolsamas keeles hääkskiidetav.“

Midagi oluliselt uut ja edasiviivat eesti kongruentsisüntaksile Looritsa ja Kettuneni grammatikad siiski ei too. Küll peab seda aga arvama Leetberg'i lauseõpetusest. See on ainuke grammatika uuemal ajal, kus kõrvalekaldu mistesse kongruentsist suhtutakse ilma normatiivsete ambitsioonideta. Leetbergi kongruentsiõpetus on järgmine⁴²:

„Omadussõnalise atribuudi juures on tähtis n. n. kongruentsi küsimus, s. t. küsimus, kui pikalt omadussõna nimesõna ees deklinaeritav on. Siin saame ühearuva kohta järgmised säädused:

1. Kaasused, mis sõna mitte terve silbi võrra pikemaks ei tee, on kongruentsiga: *targal koeral, targast koerast, seda musta metsa, sinna musta metsa, igavese* (nii!) *elusse, uude majasse, suurde külasse* jne.

2. Kolm kaasust, mis sõna terve silbi võrra pikemaks teevad, nimelt ga-, ta- ja ni- kaasus, on ikka ilma kongruentsita; omadussõna on genetiivis: *armsa vennaga, ilma suure vaevata, kunni tähtsa päevani*. Aga siiski ka: *pooleni õni*.

3. Poolteist kaasust, mis sõna ka silbi võrra küll pikemaks teevad, nimelt allatiiv (le-kord) ja illatiiv pärastine, on kindluseta: rahvakeel tarvitab neid, nagu eelmisigi, ilma kongruentsita: *vana majasse, hea inimesele, ilusa kirikule*, aga kirjakeel nõuab kongruentsi, mida aga kirjamehed siiski järjekindlalt tarvitada ei tihka.“

⁴⁰ Lauri Kettunen. Lauseliikmed eesti keeles, Tartus 1924, lk. 69+99. ⁴¹ L. Kettunen, m. t., lk. 69, 71.

⁴² K. Leetberg, Eesti lauseõpetus keskkoolidele, Rakvere 1925, lk. 25 jj.

Seadustikus torkab kõigepealt silma essiivi puudumine. See aga seletub autori eriliste seisukohtadega selle kaasuse suhtes — Leetberg essiivi kui elavat kaasust üldse ei tunnusta. Muidu ta reastaks selle loomulikult teise punkti alla — komitatiivi, karitiivi ja terminatiivi kõrvale.

Oluline Leetbergi kongruentsiõpetuses on see, et on tabatud alus, mille põhjal kaasused kahte rühma jagunevad kongruentsi seisukohalt: kongruentsisõbralikud kaasused, mille morfoloogilised kaasustunnused sõna silbiarvu ei suurenda, ja kongruentsivaenulised, mille tunnused sõnale uue silbi otsa riputavad. Kuigi piirid ei ole absoluutsed ja kõrvalekaldumisi esineb mõlemas rühmas, ometi on vahe küllalt sügav ja otsustav.

Arvulise kongruentsi alal esitab Leetberg oletuse, et atribuudi singulaarne kuju pluraalse peasõna puhul pole mitte tõeline singular, vaid singulari kujusse redutseerunud pluural. See seletus on küll vaevalt paikapidav.

Muuk ja Tedre oma praegu normatiivseks kuulutatud lauseõpetuses ei erine kongruentsi käsitluses oluliselt Hermann'i traditsioonist. Nagu Hermann, nii nõuavad nemadki arvulist kongruentsi alati, kaasuselist kongruentsi kõigis kaasustes peale essiivi, komitatiivi, karitiivi ja terminatiivi⁴³:

„Omadussõnaline täiend ühildub käändes ning arvus oma põhisõnaga, välja arvatud *nud-*, *tud-*kesksõna, mis täiendina jääb muutumattult ains. nimetavasse käändesse.

Olevas, kaasa- ning ilmaütlevas ja rajavas käändes ühildub täiend põhisõnaga ainult osaliselt: ta on küll samas arvus kui põhisõna, kuid esineb seejuures muutumattult omastavas käändes.

Märkus 1. Olevas käändes esinev täiend võib siiski ka käändes ühilduda oma põhisõnaga, kui seda nõuab mõtteselgus, näit. *kehvana mõisamoonaka pojana suutis Rein vaid vaevaliselt elust läbi lüüa* (vrd.: *kehva mõisamoonaka pojana* . . . , kus sõna *kehva* on laiendiks sõnale *mõisamoonaka*).“

Nagu Loorits, nii tunnustavad ka Muuk ja Tedre essiivi kongruentsistust ainult teatavate reservatsioonidega. Neist reservatsioonidest tuleb kõnet alamal.

(Järgneb.)

Rein Nurkse.

Eesti *laimama*-verbi seletuseks.

Viimati on e. verbi *laimama* (laimata) ~ *laemama* 'verläumden, herabsetzen, verächtlich machen, verspotten, kränken (bl)' etümoloogia puhul sõna võtnud Saareste, EK

⁴³ Elmar Muuk ja Mikkell Tedre, Lühike eesti keeleõpetus II, Tuletus- ja lauseõpetus², Tartus 1931, lk. 81 jj.

1923, lk. 10—12. Kõnealuses kirjutises on jõutud tulemu-
sele, et *laimama* on vanimaid läti laensõnu, pärinedes läti
originaalist *glaimoht, -oju* 'scherzen, schmeicheln, liebkosen'
ajal, mil viimane veel oletatavasti evis algsemat tähendust
'määrima, mustama'. Teises võimalusjärjekorras juhib S.
„teatava reserviga“ tähelepanu leedu verbile *laiminu, ...*
-minti 'segnen, gedeihen lassen oder machen', millest eesti
sõna võiks olla laenatud, „kui ülemal esitatud laenu oletus
mitte õigeks ei peaks osutama“. Varemini on H. O j a n s u u
e. *laimama*-verbi ühendanud verbiga *laitma*, sm. *lait-
taa* 'tadeln' (Neuphil. Mitteilungen XVII [1915], lk. 162),
kuna sm. adv. *laimin* oleks vahest laen eesti sõnast *laim*
(vrd. ka O j a n s u u käsitelu Suomen kielen tutkim. työ-
maalta I, lk. 155). Sõnade *laitma* ja *laimama* häälikuline
suhe on Ojansuunt jäänud selgitamata, seepärast on S. asu-
nud *laimama*-sõnale uut, usutavamast seletust otsima.

S. laenuoletus iseenesest on häälikuliselt vastuvõetav,
ainult tähenduslikust küljest teeb läti oletatava algtähen-
dusega 'määrima, mustama' opereerimine ja eestis veelkordse —
tõsi küll, kõigiti mõistetava — tähendusemuutuse eelda-
mise tarve ('määrima, mustama' > 'laimama') etümoloogia
kaunis keeruliseks ja kunstlikuna tunduvaks. Koguni tarbe-
tuks näikse aga osutuvat kõnealune laenuoletus siiski see-
pärast, et *laimama*-sõnale võiks leida häälikuliselt moti-
veeritud seletuse läänemere-sm. keelist enestest O j a n s u u
tähistatud suunas.

Võtme *laimama*-v. seletamiseks näikse sisaldavat lõuna-
vepsa murre, kus leidub K e t t u n e n'i järgi (LVHA II,
lk. 101, sõnastik) verbikuju *la|ida, -iib* 'laita', vrd. ka (ibid.)
lajindva jez 'sõimusõna', inhoatiivne tuletis *lajiskata* 'sõi-
mama hakata'. Nii siis ilmselt e. *laitma*, sm. *laittaa* on tõe-
näoselt *tta*-sufiksiga edasi tuletunud (**la[j]i-tta-*) samast vep-
sas säilinud verbi lihttüvest *la(j)i-*. Viimases tüvest on eesti
keeles verbaalnoomen *laim*, gen. *laimu*, (W i e d e m a n n'il
ka gen.) *laima*, samuti nagu näit. ka *võima-*, *võida*-verbi
tüvest *või-* (< *voi-*) on verbaalnoomen *võim*, gen. *võimu*,
(W i e d e m a n n'il ka gen.) *võima*, vrd. edasi *võimalik*,

sm. *voima* jne. L. Hakulinen on näidanud (Studia Fennica I, 2, lk. 1—24, eriti vt. lk. 22), et ka e. *sõim*, g. *sõimu* 'Schimpf, Schimpfwort' ja selle vasted vadj. *sõima* 'nimitys, sukunimi', sm. *soima* ~ *soimu* 'rumor malus, reatus', karj. *šoima* 'Vorwurf', on nominaaltuletis verbitüvest *so(j)i-* (vrd. sm. *soida* 'clango' jt.). Viimasest *ma*-noomenist on Hakulineni järgi saadud tuletusverb e. *sõimama* 'schimpfen, ausschelten, keifen', lv. *sõimā* 'soimata, haukkua', vadj. Kukkosi *soimab* (= sõimab; vanasõnas), sm. *soimata* 'culpo, criminor, insimulo'. Täpselt samasuguse tuletuse teel on sünenenud arvatavasti ka ainuüksi eestis tuntud verb *laimama*, aluseks nominaaltüvi **lajma* (e. *laim*, gen. *laima*). Täenduslikud kõikuvused 'laitma' ~ 'laimama' ~ veps. 'sõim(ama)', mis *la(j)i*-tüvelistel derivaatidel kohtame lmsm. keelis, on seda laadi, et need äsjaseid etümoloogilisi arutlusi ei tohiks segada. Iseasi on vist küll sm. *laimin*-adv. (*lyö laimin* 'jätab hooletusse, lohakusse') küsimus, nimelt selle kuuluvus käsitletud sõnaperesse. Vaevalt on usutav, et see oleks — nagu Ojansuu on oletanud — eesti laen (< *laim*, -u). Viimase oletuse tähenduslik põhjendus teeks raskusi. Pige-mini võiks küll ühineda Saareste arvamusega (EK 1923, lk. 11, joone all), et „s. *laimin* oleks ehk ennemini ühendatav soome tüvega *laimea*, *laimistua*“. Nii siis *laimin*-sõna käsitletu ei kuuluks käesolevate ridade ülesandeisse.

J. Mg.

Juure ja juurde.

Loen praegu „Eesti Keeles“¹, et on ägedaid vaidlemisi olnud kirjaviisi pärast. Tahaksin ühes küsimuses kaasa rääkida, sest see küsimus näib mulle selge olevat ja lõplikuks äraotsustamiseks küps.

Eesti deklinatsioonis on halbu puudusi: kaasuste lõpud on sagedasti liiga pikad, panevad sõnale terve logiseva silbi otsa; sagedasti on mitu kaasust segavalt ühesugused ehk kõlavad segavalt ühte, kus peaksid hästi lahus seisma; sagedasti ei ole kaasuse kuju mitte kindel: on nõnda, aga tundub võimalik ka teisiti. Üks deklinatsiooniliik siiski on neist puudustest vaba: pikki lõppusid ei ole, ühesuguseid ja ühtekõlavaid kaasusi ei ole ja mittekindlaid kujusid ka ei ole.

¹ Vt. EK 1933, nr. 6, lk. 186—190. Autor kirjutab jaanuaris. Avaldamine ruumipuudusel viibinud. — Käesolevat kirjutist on EK toim. pidanud ligendama keelelisele üldnormile.

See hea liik on see, mis mina olen nimetanud, parema puudusel, kahe-silbiste iseliik, võiks nimetada ka kahe-silbised *e*-kaolised, kuhu kuuluvad niisugused sõnad kui *tuli*, *tuul* ja nende järele käivad liitüved: *inimene*, *kogudus*, *valgus* jne. suur liik paljutarvitatud sõnu, umbes üks kolmandik kõigist deklioneeritavatest sõnadest.

Paneme kaks sõna kõrvuti ja käitame kaasused läbi, siis näeme nende head ja halba. Võtame kaks ligidast sõna *sool* ja *tuul*.

See	<i>sool</i>	<i>tuul</i>	Need	<i>soolad</i>	<i>tuuled</i>
Selle	<i>soola</i>	<i>tuule</i>	Nenoe	<i>soolade</i>	<i>tuulte</i>
Seda	<i>soola</i>	<i>tuult</i>	Neid	(<i>soole</i> , <i>sooli</i>)	<i>tuuli</i>
				<i>soolasid</i>	
Sinna	<i>soola</i>	<i>tuulde</i>	Neis	<i>soolades</i>	<i>tuultes</i>
Sesse	<i>soolasse</i>	<i>tuulesse</i>			

Soolas, nagu näha, on järgmist halba: selle-, seda- ja sinna-kaasused on ühesugused ehk ühtekõlavad. Kui ütelda *pani soola*, siis võib seda kolme viisi mõista, kas et 'pani soola ära' või et 'oli tegemises soola panemisega' või hoopis teisiti, et 'pani soola sisse'. Teiseks pahaks on pikad lõpud: nende *soolade*, neis *soolades*, neid *soolasid*. Kolmandaks mittekindel kuju neid-käändes: tundub, et peaks olema neid *soole*, aga ei tundu mitte kindlasti. Kas ehk *sooli*, nagu Aavik ja Saareste käsivad ja kurjustavad, et ei teata, et nõnda on? Aga *sooli* siin ei sünni, sest see kuju on teistest sõnast kindlasti juba ees. Kas ehk *soolu*? Ka ei lähe. Kui tahad selgesti rääkida, siis pead juba ütleva *soolasid*: on küll pikk ja logiseva lõpuga, aga selge vähemalt. Nõnda *sool*-sõnas. — *Tuul*-sõnast on igal kaasusel kindel omakuju, neid halbusi, mis *soolal* on, mitte ühtegi ei ole (kui paratamata pikad lõpud *-sse*, *-le*, *-ta* maha arvata).

Niisugune eeskujulikult hea deklinatsiooniliik meil on. Aga nüüd on väga imelik näha, et seda head, mis meil on, mitte ei tihata rahule jätta, vaid püütakse vägisi ära muuta, mingisuguse paremuse nimel muidugi. Üks on see, et tahetakse ühtekõlavad kujud sisse tuua. Suure hõiskamisega kiidetakse vanad kõrvaleheidetud *i*-mitmused paremaks kui keeleomased geritiivipärased kujud, *tuulil* paremaks kui *tuultel*, *inimesile* paremaks kui *inimestele*, ja nagu iseenese pilkamiseks nimetatakse seda vana tagasitoomist keeleuuen-duseks. On ju tõsi küll, et kui paneme üksikud sõnakujud kõrvuti ja mõõdame, kumb parem on, kas *tuulil* või *tuultel*, siis tõesti võib näida *tuulil* parem, niipikalt kui ta lihtsam on, ühe tähe võrra nimelt. Aga nõnda ei tohi mõõta. Sest keeles meil on sõnu tarvis mitte üksikult omaette iluks, vaid lauselises ühenduses mõnusaks ütlemiseks. Ja siin on *tuulil* halb. On halb sellepärast, et ta ainsuse kujuga *tuulel* ühte kõlab. Niisugused ühtekõlavad kaasused on keelele nuhtluseks: sunnivad rääkijat pingutades rääkima ja kuulajat pingutades kuulama. On nagu liiga ühemoelised rahad, näit. meie vana 10-margaline ja 25-sendiline: pead ikka silma alla tõstma ja targu vaatama, kumb ta on, aga peaks juba kaugelt näha olema, kumb on, siis see oleks hea raha. Nõnda keele sõnad ka. Sellepärast ei ole mitte targasti tehtud, kui tahetakse seda ühtekõlamise nuhtlust nüüd jälle keelesse tagasi tuua, kui keel enese kord juba temast on vabaks teinud. Seega siis *tuulil*, kui ta üksi oleks, oleks hea küll, aga kui keeles *tuulel* juba ees on, siis *tuulil* ei kõlba.

Hr. Aavikul on keelepärase *tuultel*-kuju vastu veel oma eripõhjus. Tema ütleb, et meil on keeles *t*-sid liiga palju ja siit saab neid

vähemaks teha. Üteldagu ometi, kas on keegi iial tundnud, et siin just neis sõnades *t-d* kuidagi halvad oleksid! On ju meie keeles halbu *t*-sid olemas küll, nimelt need inetud tatatamise *t-d*, millest Aavik ise ka õigusega pahandanud on. Aga need tatatamise *t-d* esiteks ei ole mitte tõsiselt keelepärased, vaid neid on keeleuundaja Hurt meie keelde sisse uuendanud, ja teiseks, ega need inetud *t-d* selle läbi paremaks ei saa, kui praeguse küsimuse head ja tarvilikud *t-d* ära jäetakse.

Kui see „uunduslik“ *i*-mitmus kuski sõnade liigis halb on, siis iseäranis just siin iseliigis: laitmata hea asemele paneb otsekohe halba: rikub seega selle liigi puhtuse ära.

Siis tahetakse selles meie iseliigis veel üks teine uuendus teha. Seletatakse, et ei tohi sisse-kaasuses mitte ütelda ‚sinna *tuulde*, *keelde*, *suurde*‘, vaid peab ütleva ‚viskas lehed *tuule*‘, ‚pani raamatu ümber saksa *keele*‘, ‚läks *suure* metsa‘, vist nii, või ehk *suuresse*? Põhjuseks on jällegi seesama ebausklik *t-de* kartus. Aga siin siiski tuntakse isegi, et see segadust toob, et võiks ‚selle *tuule*‘ ja ‚sinna *tuule*‘ ära vahetada ja sellepärast soovitataks siis ka uus abinõu, kuidas seda ära hoida, et tehtagu vahetegemiseks sõnadele täpid peale, kord esimesele silbile, kord teisele: ‚sinna *tüule*‘ ja ‚selle *tuulê*‘. Ka seal, kus sõnadel täpid juba on, tehtagu teised täpid veel peale: ‚sinna *hüüle*‘, ‚sinna *ääre*‘. Peab ütleva, see on juba viimane abinõu ja näitab, kui suur see omatehtud kitsikus on. Ja seda kõike selleks, et laitmata head sõnakuju heast halvaks teha! Muud midagi laita ei teata, kui ainult, et *d-ga* on. Peaks ometi ära tundma, et see *d* siin kõlalt sugugi mitte halb ei ole ja vahetegemiseks väga tarvilik on.

See *tuule*–*tuulde* küsimus on seotud veel ühe teise küsimusega, et kuidas peaks kirjutatama meie tuntud kohasõna, kas *juure* või *juurde*: ‚läks puu *juure*‘ või ‚läks puu *juurde*‘? Vanal ajal kirjutati kindlasti ainult *juure*, ilma *d*-ta. Siis õnnis Hermann käskis, et peab kirjutama *juurde*, *d-ga*, ja nüüd pärast Hermanni, kus Hermanni autoriteet enam ei maksa, ei teata enam, kuidas olla, kas *d-ga* või ilma *d*-ta, ühed ütlevad nii, teised teisiti ja kirjutatakse enamasti ikka, kuidas juhtub.

Segadust tõi Hermanni õnnetu seletus, et peab järjekindel olema, et kui on *tuulde*, siis peab olema ka *juurde*, sest sõnad on ühe liigi sõnad, ja ei tohi mitte olla, et üks on *d-ga*, teine ilma *d*-ta. Hermann arvas seda oma järjekindlust nii tähtsaks küll, et maksab tema pärast kindlat kirjaviisi teiseks teha. Järjekindlus on hea asi, aga peab teadma, kui kaugele järg ulatub. Hermann siin seda ei teadnud. Ei tohi nimelt ses küsimuses ülepea mitte *tuulde* ja *juurde* ühte rinda panna, sest nad ei ole mitte üheväärilised: üks on nimisõna kaasus, teine on iseseisev kohasõna ehk postpositioon.

See sisseütleva lõpp *-de*, mis meil *tuulde*-kujus on, ei ole mitte esialgne, vaid on uueal ajal iseliigi sõnadele otsa võetud, ja pean ütleva, väga õnnelikult. Võetud on sellesama iseliigi *d*-sõnadest. Seal olid liigipärased sõnakujud: selle *uue* — sinna *uude*, selle *kaane* — sinna *kaande*. Siit hakkas lõppsilp *-de* sisseütleva lõpuks tunduma ja võeti siis ka *tuul*-sõnas ja teistes sellesarnastes tarvitusetele, hakati rääkima ‚sinna *tuulde*‘ liigipärase ‚sinna *tuule*‘ asemel, sest see ei olnud genitiivi kujust ‚selle *tuule*‘ mitte küllalt lahkekõlav.

Ja nüüd oli lugu nõnda, et kui see uus lõpp iseliigi kaasusele otsa võeti, siis kohasõna *juure* ei olnud enam kaasus, vaid oli juba

iseseisev kohasõna, postpositsioon. Temasse siis see uuendus ei puutunud ja tema jäi, nagu ennegi oli, ilma *d*-ta: *juure*, iseäranis ka juba selle pärast, et temal sugugi tarvis ei olnud oma kuju muuta, ennast ilmaaegu raskemaks teha. Tema oli ju *juur*-sõnast täiesti lahku jõudnud, temal 'juure' tähendust sugugi enam ei olnud ja ühtekõlamine *juur*-sõna genitiiviga teda sugugi ei seganud ega tema teist ka mitte, või kuigi, siis ikka nii vähe, et ei maksnud sellepärast muutust teha.

Kuidas siis nüüd olla? Kõigepealt kindel on see, et kaasuse lõpuks *d* on hea ja tarvilik. Sellepärast tuleb ainuõigeks pidada *tuulde*, *keelde*, *hääldde* ja teised selle liigi sõnad, kui nad suunaliseks täienduseks käivad, sest on nimelt selle liigi sõnu ka niisuguseid, mis mitte suunaliseks täienduseks ei käi ja nende sisseütlev on muigugi *sse*-line: *hiirsesse*, *niinesse*, *seenesse* jne. Teiseks, kui kindel on, et Hermann oma järjekindlusega eksis ja tema järelkäijad ka muud midagi ette ei too, kui ainult Hermann'i põhjust kordavad, siis tuleb enne-hermanniaegne viis praeguses kirjakeeles veel maksvaks pidada, seda enam, et rääkimise keel laias piiris just nõnda ees käib ja mitte karta ei ole, et see kellegi keelelise tundmuse vastu oleks.

Nõnda saame siis kaks kindlat punkti: kaasus *d*-ga ja kohasõna ilma *d*-ta: *tuulde*, aga *juure*.

Nüüd jääb järele veel see üks raskus, et igakord ei ole mitte kindlat vahet tunda, kas sõna on veel kaasus või on juba kohasõna. Niisugused kahtlused võivad tulla *ääre* — *äärde*, *veere* — *veerde*, *meele* — *meelde* juures. Vist on kõige parem, kui jätame siin vahe- tegemise keeletarvitaja enese teha. Kui keeletundja oma parema tundmise järele siin kahe seaduse piirimaal nõnda või nõnda ütleb, kes tahab temale siis ette heita, et miks nõnda ja mitte nõnda. Kui keegi seda teeb, see on siis tundjast veel tundjam ja küll tema siis seletab.

K. Leetberg.

Vastuväiteks.

Lgp. keelemehe hr. K. Leetbergi eelmiste muidu ülevaatlike arutluste lõpposa vajab olulisemat vastuväitlust. Nimelt, kui oleme ühes autoriga veendunud, et käändelõpuna kõnealuses sõnatüübis *-de* on hea, siis tunneme, et „kohasõnas“ pole see vähem tarviline. Kui me ühel juhul muidu pole lugedes kohe kindlad ühe ja sama sõna käändes (näit. kas *eesi keele* või *eesi keele*), siis vahest veelgi tülilikam on vormiliselt sama vahekorra juures esialgne teadmatust, kas on tegu nimisõna käändega või „kohasõnaga“ (vrd. tuntud [taimel] *juurelõikus* ja [riide] *jüurelõikus*). Teiseks, meie arvates oleks tarbetu keeleraskendus jätta keeletarvitaja mõistatada igal juhul, kas on tegu nimisõna käändega või „kohasõnaga“ ja selle järgi tarvitada eri käändvormi (nimisõnast *juur* ill. *juurde*, kuid „kohasõna“ *juure*). Seda mõtet aitab kinnitada ka asjaolu, et sellise vormilise vahete- gemise ettepaneku tegija ise jätab piiritõmbamise lahtiseks. Ka ei ole soovitav, et selline piskisumus jääks veel kauaks mitmete kee- letundjate seletada. Küsimus on aga lihtsalt lahendatud, kui vormi- list vahet ei hakata tegema, vaid ka „kohasõnas“ tarvitatakse *de*- lõppu.

E. E.

Ärgem tarvitagem „häiret“ väär- tähenduses.

Millega asendada *häiret*?

„Päevalehes“ nr. 233 pahandab Joh. Aavik õigustatult *häärima* väärarvitajatega. Juba 1917. a. soovitas Joh. Aavik — Hirmu- ja õudusejutud IX — soome laenuna *häärima* selle sõna soomekeelses tähenduses (eksitama, takistama, segama, sks. stören): *Nihutin teda õige pikkamisi, et mitte häirida vanamehe und*. Samal ajal andis ta ka tuletise *häire* ja *hääring* — tähenduses 'segadus, perturbatsioon'. Ettepanekul tol korral näis olevat edu, ja neid sõnu hakati õige oht-rasti tarvitama. Nad muutusid isegi oskussõnuks ning neid tarvitatakse praegugi järjekindlasti ses tähenduses. Nii kirjutab prof. L. Puusepp „Pstm.“ 1926, nr. 218, 2,1: *Nõrga pulsi ja hingamise häiretega*. E. Entsükl. (I, v. 197) annab isegi intransitiivse: *Mingi tsentrumi vigastusel häirub või lakkab vastav talitlus*. „Pstm.“ 1930, nr. 65 katsetab R. J(anno) ka soome-laenulist tuletist *hääritsema*: *Mary Dugan mõjus kuidagi lüürilisenä, haprana, kaldudes hüsteerilisse kõrvalnooti, mis paiguti mõjus häiritsevalt*. Muuk oma VÕS-us on tarvitusele võtnud *häärus* tähend. 'häärimine, häärimis-seisund, segadus, takistus, rike'.

'Alarmi' tähenduses soovitab J. Aavik 1926. a. soome sõna *hällin*, mida ta küll varem oma „Uute sõn. sõnastikes“ (1919 ja 1921) annab selle sõna algses tähenduses 'segane hääl, lärm'. Hiljem lisab J. Aavik *hällinale* uue tuletise samast tüvest *hällitus* ja verbi *hällitama* täh. 'alarm(eer)ima'.

Ei tea, kelle poolt või millal hakati tarvitama sõna *häire* tähenduses 'alarm', ent selles tähenduses levis ta „kohutava“ kiirusega. Ta hakkas esinema ajakirjanduses, raamatuis, isegi kõnekeelde on see sõna hakanud juurduma. Sõnaga *häärima* tähenduses 'alarm(eer)ima' oldi aga õige kaua kaunis tagasihoidlik. Alles viimasel paaril aastal on ta hakanud laiemalt esinema. Nii „Pstm.“ 14. V 1933, 3, 1: *Segadust sünnitab asjaolu, et tuletõrjel juba mitu aastat on rikkis Morse seadeldis, mispärast praegu ei saa häirida linnajagusid, vaid sireen annab üldise häire*. Küll aga on *häärima* kõrval hakanud esinema tuletis *häärestama*. Nii „Kaja“ 13. okt. 1933, 4, 1 kirjutab: ... kes esimestena nägid tuld riigipäevahoones ja häärestasid kohale tuletõrje. Ka Muuk VÕS-us ja ilmuvas G. Tuksam'i Saksa-eesti sõnaraamatus annab *häärestama*.

Sellest kõigest võib järeldada, et rahvale tundub kuidagi omaseks häälik-kombinatsioon *äi-ri-ma* (h-d ju paljud tavaliselt ei häälda) 'alarm(eer)ima' tähenduses.

Et 1) pole soovitatav ühele sõnale anda kaks nii ligilähedast (ent sisult siiski erinevat) tähendust, et 2) kombinatsioon *äi-ri-ma* näib rahvale olevat vastuvõetav, ja 3) et anda sellele kombinatsioonile veel ilmekam kuju (lisades „kellahelinaid“) — moodustas nende riidade autor 1932 jaanuaris „uue“ kombinatsiooni *läirima*. Nüüd saame kaunis mugava lause, ilma et satuksime selgust hääriivasse halbusse: *Tulikahju puhul läiriti lentsalk kohale; ... kes esimestena nägid tuld riigipäevahoones ja läirisid kohale tuletõrje*. Siit saame ka nimisõna *läire*: *Õine läire äratas rahulikud kodanikud; varsi*

on oodata kaitsemaleva läiret. Läire esinebki juba näit. Ainelõ sõnastikus „Eesti keele õigekeelsusreeglid“ I ja II trükkis, samuti koguteoses „Tartu I“ ja „Olion'is“. Veel on läirest juttu tehtud „V. Sõnas“.

Läire kõrval on aga võimalik tarvitusele võtta ka pool-rahva-keelne *larm*. Suuremaks erinemiseks sõnast *lärm* võiks anda omastavas *larmu*. Siit ka *larmima*: *Tulikahju puhul larmiti lentsalk kohale*. *Larm* (kahjuks küll kahes tähend.: 'alarm' ja 'lärm' — ja om. *larmi*) antakse ka VÕS-us ja Sks.-e. sõnar., viimases ka *larmima* tähend. 'alarm(eer)ima'. *Larm* (om. *larmu*) esineb Ainelõ sõnastikus, uute sõnade nimestikus nagu *läiregi*.

Veel on 'alarm(eer)ima' tähenduses tarvitusele tulnud meie vanameistri J. V. Veski' moodustatud *virkamama*, mis peab ütleva 'virgaks (või virgeks?) tegema'. Muuk on selle „edasí deriveeritud“ ja annab VÕS-us ja Sks.-e. sõnar. *virgestama*. Siit on antud ka nimisõna *virge* (om. *virke*). Esineb *virge* pääle Muugi sõnastike ka E. Entsükl. (vt. *Alarm*), ajaloolaste oskussõnastikus, ja isegi esperanto-sõnastik Vo-ko annab *alarmile* 3 vastet: häire, virge, larm.

Nii siis on rahvale antud õige lai valikuvõimalus, kuidas vabandada *häärima* ja *hääre* väärtarvitamisest. Jääb vaid loota, et keeletarvitajaskond valib neist — *hällin* — *hällitus*, *hällitama*; *läire* — *läiring*, *läirima*; *larm* (om. -u või -i), *larmima*; *virge*, *virkama* — *virgestama* — kõige sobivama ning vabastab sõna *häärima* tema õige tähenduse kasuks.

Manivalde Lubi.

Järelmärkuseks.

Ei ole küllalt otstarbekohane ühe ja sama sisu väljendamiseks keeles tarvitusele tuua mitut sõna, nagu teisest küljest soovitatav pole ühele sõnale anda mitut tähendust. Sääraste ebakohtade väljimisest oleks keelel kasu. Seepärast tuleks kõnealusegi rühma paralleelsõnade seast tarvitamiseks otstarbekam lõplikult fikseerida.

Juba enam kui nelja viimase sajandi kestel on rahvusvaheline tutvus olnud sõnul *alarm*, *alarmeerima*, mille lähteks on itaalia-keelne *all' arme* 'relvad kätte!'. *Alarm*'i vasteks on saksa keeles tekkinud kõlaline järeleaiame *Lärm*, millest pärineb meil *lärm*, *larm* 'kära, müra'. Viimasesse sisulisse allikasse viitavad soomegi sõnakujud *häly*, *hällinä* 'kära, lärm, segadus', ligikaudu ka vene *набар* 'hädakella helistamine'. Ometi aga ei mahu alarmimõistesse iga kord *lärm*i toonitamine, sest eluõigust nõuab endale ka mõiste *stiller Alarm*, mida korraldatakse teatavasti vaenlase lähenemise puhul, valveloleku tarvidust mõnesuguste märguannete varal või vaikselt, tasakesi teada andes; seda mõistet oleks ikkagi võõrastav tõlkida sõnadega *vaikne lärm* (resp. *vaikne larm* e. *hällin*), kuigi küll väga kohane on öelda *vaikne alarm*. Pealegi ei sobi J. Aaviku poolt *alarm*-sõna vasteks meile soome laenuna proponeeritav *hällin* oma hällikute kombinatsioonilt: nim. sõnas esinev *l* ei ärata eestlases alarmi ega ka *lärm*i muljet, kuna seda pigemini suudaks küll juba *l*-i asendav *r*; sellist soome- ja eestivahelist erivust võime muide tabada mitmeiski sõnus (vrd. näit. soome *älä*, *kulkku*, ? *melu* ja eesti *ära*, *kurk*, *merul* ~ *märu*l).

Mis puutub kunstlikesse uusmoodustistesse *läire*, *läiring*, *läirima*, siis on sellesse ühte sulatatud ilmselt *hääre*- ja *lärm*-tüvi, mis

aga sisuliselt, nagu eespool selgunud, kumbki ei suuda läheneda alarimimõistele: soome *häiriö*'st > *häire*'st, mis väljendab 'korra-
tust, segadust' (Störung) ja millises ainsas tähenduses ta meilgi
kõikumatult püsima jäägu, ei saa meile tuletada sõna, mis oleks
vaba lärmimõistest.

Kuigi mitmed keeled on läbi ajanud alarmitähendavate sõna-
dega, mis toonitavad lärmi, kära, on siiski suundunud ka omapära-
sele väljendusteele, kus antakse mõttele käik, mis näit. saksa keeles
seostub kokkujooksuga või üleskutsega (*Auflauf, Aufruf*), venes —
ärevusega, rahutusega (решора) jne.

Alarimimõiste sisuliseks eestikeelseks vasteks on umbes tosina
aastate eest täiesti omapäraselt soetatud *virge* ühes vastava verbiga
virkama, millele tuletusaineseks on võetud eesti *virk* ning intensiiv-
sust väljendav *virkima*. Neil väljendustel on kõik nõutavad sisulised
ja ka häälikulised omadused, mis suudavad katta rahvusvahelisi
sõnu *alarm* ja *alarmeerima*. *Virgestama* osutub ülearuseks, sest et
ta enesega mingit uut tähendusvarjundit kaasa ei too.

Joh. V. Veski.

Hiina- ja jaapanikeelsete sõnade transkriptsioonist.

Kauge-Ida keeltest eesti keelde ülevõetud sõnade transkript-
siooni kohta pole seni olemas ühiseid, kindlaid põhimõtteid, vaid
siin valitseb mitmekesisus. Eriti palju tegemist on hiina- ja jaa-
panikeelsete sõnadega, kuna neid on üle võetud kõige rohkem.
Alljärgnevas on puudutatud ühtlase transkriptsiooni küsimust hiina
ja jaapani keeltest ülevõetud sõnade kohta.

I

Hiina kiri tugineb ideograafilisele põhimõttele, millel küll ei
puudu ka teatud foneetilised direktiivid, kuid viimased on ainult
umbkaudsed: nad küll kergendavad kirjamärgi hääldamise mää-
ritlemist, kuid kaugeltki ei paku täielikku selgust. Kõigis keeltes,
mille aluseks on foneetiline kirjaviis, kirjutatakse hiina keelest üle-
võetud sõnu enam-vähem foneetiliste põhimõtete järgi, neid kohan-
dades keele omapärase ja foneetilistele reeglitele. See oleks kerge-
mini teostatav, kui hiina keel oleks ühine. Kuid teatavasti on
hiina keeles kogukas arv murdeid, mis on ühtlasi üheks põhjuseks
hiina ideograafilise kirjaviisi püsimisel¹: ühiste kirjamärkide kaudu
hoidub Hiina riigi tervikus. Murded tekitavad raskusi. Sest
kord ühest, kord teisest murdest Euroopa keeltesse ülevõetud sõ-
n a d, esinedes foneetilisele põhimõttele rajatud kirjades, moodus-
tavad väga kirju koostise.

Paranemist on toonud asjaolu, et viimasel ajal ülevõetud sõnad
on enamasti põhja-mandariini: murdest, milline murre teatud modi-
fikatsioone läbi tehes on kujunenud riigi ametlikuks kõnekeeleks.

Aja jooksul on välja kujunenud neis keeltes, millel rohkem tege-

¹ Homonüümide suur arv ikkagi jääb suurimaks põhjuseks
hiina kirja säilimisel. Vrd. minu artiklit „Eesti Entsüklopeedias“
III, veerg 884 jj.

mist hiina sõnadega, peajasjalikult riikide majandusliikude, vähem kultuuriliste suhete tõttu Hiinaga, teatud konventsionaalsed transkriptsiooni põhimõtted. Ja alles kõige viimasel ajal püütakse neis keeltes ühtlustada kirjaväsi. Siiski puudub pea kõigil rahvaste, ka neil, kellel palju tegemist hiinakeelsete sõnadega, nii isegi inglaster, ühtlane transkriptsioon.

Teiselt poolt ka hiinlased, kellel elav ja tihe läbikäimine teiste rahvastega, pole seni tarvitusele võtnud ühtlast, ofitsiaalset transkriptsiooni, kuigi inglise keel selleks pakuks soodsaid võimalusi, olles Hiinas võõrkeelset kõige rohkem läbi lõõnud².

Kõige rohkem on tuntud inglise, prantsuse, saksa ja vene transkriptsioonid. Sealjuures tuleb igas nimetatud keeles omakorda eritella mitut kirjaväsi. Tunnustatud on inglise *W a d e'* ja saksa *Les s i n g - O t h m e r i* transkriptsiooniviis. Paljud teised rahvad tarvitavad hiina sõnu ülalnimetatud keeltes esinevate transkriptsioonide järgi. Nii esinevad praegu ilmuvas Rootsi entsüklopeedias³, samuti Itaalia entsüklopeedias⁴ hiina sõnad inglise transkriptsioonis. Ka hiinlased eelistavad viimast põhimõtet. Ja lõpuks sagedasti ka sakslased-teadlased.

Kerkiõ üles küsimus, kuidas tuleks nimetatud küsimuses meil talitada.

Rahvalikus ja populaar-teaduslikus kirjanduses, mille lugejail üldiselt võõrkeeled tundmatud, tuleks tarvitada eestipärast transkriptsiooni, mis oleks võimalikult lähedal tõelisele hääldamisele ühelt poolt ja teiselt poolt säilitaks eestipäraseid kirja-põhimõtteid. Aluseks tuleks võtta inglise (*W a d e*) transkriptsioon; on ju viimane tunnustatumaid süsteeme⁵.

Teaduslikus kirjanduses peaks olema lubatud tarvitada eestipärase transkriptsiooni kõrval ka inglise transkriptsiooni, sest 1) viimane on kõige rohkem läbilõõnud hiina transkriptsiooniviise, 2) meil on inglise keel võrdlemisi tuntud ja esimese võõrkeele kohta omandamas, 3) teaduslikus keeles esinevad vähetuntud ja vähetarvitavad sõnad, mille jaoks pole vajadust ja teinekord ka võimalust fikseerida eestipärast transkriptsiooni.

Põhimõtted eestipärasele transkriptsioonile tuleks fikseerida.

Näiteid.

Eesti tr-oon	<i>Thien (Tien)</i> ⁶ - <i>šan</i> (<i>Taevamäed</i>)	<i>Khung (Kung)</i> - <i>tse</i> (<i>Confucius</i>)
Inglise tr-oon	<i>T'ien-shan</i>	<i>K'ung-tzu (tsz', ts')</i>
Prants. tr-oon	<i>T'ien-chān</i>	<i>K'òng (K'oung)</i> - <i>tse (dzeu, tzeu)</i>
Saksa tr-oon	<i>T'ien-schan</i>	<i>Kung (K'ung)</i> - <i>dsi (tsi)</i>
Vene tr-oon	<i>Тянь-шань</i>	<i>Кунг-цзы (дзы)</i>

² Äsja hiinlaste väljatõõtatud ametliku transkriptsiooni kohta vrd. W. Tritteli märkust „Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen... Berlin“, XXXIV (Berliin 1931), lk. 181.

³ *Nordisk Familjebok*, 1923 jj., vt. nt. Kina all.

⁴ *Enciclopedia Italiana*, 1929 jj., vt. nt. Cina all.

⁵ Säärane viis on tarvitusel ka ilmuvas „Eesti Entsüklopeedias“.

⁶ Esimene vorm on foneetiliselt täpsem, sest *h* kuulub, kuna teine vorm on seni rohkem läbi lõõnud.

Eesti tr-oon	<i>Huang-ho</i> (Kollane jõgi)	<i>hsiao</i> (väikene)
Inglise tr-oon	<i>Huang (Hwang)-ho (he)</i>	<i>hsiao (siao)</i>
Prants. tr-oon	<i>Hoang (Houang)-hó (heue)</i>	<i>siao</i>
Saksa tr-oon	<i>Huang-ho</i>	<i>hsiau (siao)</i>
Vene tr-oon	<i>Xyan-xə</i>	<i>сяо</i>

II

Jaapanlased, transkribeerides sõnu jaapani kolmest kirjast euroopa (ladina) kirja, on võtnud tarvitusele inglise keelele rajatud — nn. Hepburn'i süsteemi⁷.

Peale jaapanlaste tarvitavad nimetatud inglise põhimõtteid ka paljud teised rahvad. Üldse valitseb siin palju suurem ühtlus kui hiina kirja transkribeerimisel. Nii on ka eesti keeles jaapani kirja ümberkirjutamise küsimus lihtsam. Siiski pole raskused möödapääsetamatud, peamiselt seetõttu, et jaapani keelest võetud sõna kuju ei kuulu alati ühte ja samasse murdesse. Kirja-, kõnekeel ja murded aga on üksteisest erinevad ja see tekitabki ümberkirjutamisel ebahühtlust sõnade kujus.

Transkribeerimisel eesti keelde tuleb arvesse kaks võimalust. Kas jääda Hepburni süsteemi juurde, mis väga levinud ja mitte-inglise keelt kõnelevate rahvaste juures, või, ja seda siis populaarseis tooteis, üldarusaamise hõlbustamiseks Hepburni süsteemi kohandada vastavalt eesti keele foneetilistele põhimõtetele. Viimasel võimalusel on see paremus, et lugeja on palju lähemal sõna õigele jaapanipärasele hääldamisele. Seepärast tuleks eelistada viimast moodust.

Näiteid.

Eesti tr-oon	<i>Fudži-jama</i> (mägi Jaapanis)	<i>šima</i> (saar)
Hepburni tr-oon	<i>Fuji-yama</i>	<i>shima</i> ⁸

III

Transkribeerimisel eesti keelde on kokkupuutumist teise raskusega, nimelt eesti keeles kodunenud sõnadega. Sääraste sõnade kuju jäägu muutmataks, kui sõna juba niivõrd kodunenud ja saanud üldtarvitatavaks, et muudetud kuju tekitaks väga suurt võõrastust ja temaga kergesti ei harjutaks. Näiteks jaapani keelest: *Tokio*, aga mitte *Tokyo* (Hepburni järgi) või eestipäraselt *Tookjoo*⁹, kuigi viimane kuju foneetiliselt oleks rohkem kooskõlas õige hääldamisega.

*

Ka isikunimed kirjutamist tuleks ühtlustada, kuid see on omaette probleem, mis nõuab põhjalikku kaalutlemist ja rohkem ruumi. Põhinevad ju Kauge-Ida rahvaste isikunimed hoopis teistel alustel, kui see on „ristiusu-maailmas“.

Leo Leesment.

⁷ K. Mitsukurī, *La vie sociale au Japon* (Pariis 1922), lk. 149.

⁸ R. Lange, *Thesaurus Japonicus II* (Berliin 1919), lk. 517 ja 499.

⁹ Või *Tokjo*, kui pikki ja lühikesi vokaale transkribeerimisel mitte eritella.

Akadeemilise Emakeele Seltsi juhatuse keelelisi otsuseid ja seletusi.

AES-i juhatus on sagedasti pidanud seisukohti võtma keeelistes küsimustes, mis Seltsile kaalumiseks või selgitamiseks enamasti väljastpoolt esitatud. Juhatus on küsimusi arutanud, suuremate ülesannete teostamiseks moodustades oma liikmeist koguni erikomisjone, ja on küsijaile kirjaliselt vastuseid andnud. Seisukohtadel ei puudu aga sageli ka üldkeeleline või muidu üldine huvi.

Ülevaadet juhatuse otsustest on seni antud kuue tegevusaasta kohta, 1926. a. keskelt — 1932. a. kevadeni (vt. EK 1928, lk. 30 jj., ja EK 1932, lk. 92 jj.). Siinkohal esitatakse ülevaade kahe viimase aasta jooksul (süg. 1932 — süg. 1934) võetud seisukohtadest ja tehtud töödest.

Viimastel aastatel on aga üldiselt ja riiklikes huvides tehtav töö AES-i juhatuses muutunud oma hulgalts mitmekordseks, kuigi juhatusel pole selleks ühtegi palgalist töötajad. Oieti pole AES usaldanud selleks üldiselt korras toetust küsida, sest aja tunnussõnaks on koondamine ja senisedki tööalad on pidanud kannatama tingimuste kitsenemise all. Töö alalise kasvu vastu pole aga olnud midagi parata, selle tegemine on olnud Seltsile moraalseks kohustuseks. Ainult väike osa küsimustest on algatatud Seltsi omal juhatusel. Suuremalt osalt on AES-i juhatus oma keeelistes tegevuses olnud kahele viimasel aastal (kohanimede alal) Postivalitsuse, viimasel aastal (peamiselt perekonna- ja eesnimede alal) Siseministeriumi huvide käsutuses. — Toimetused peab sisetult ülevaadet koguni osakaupa avaldama. On võimalik, et mõni suurem küsimus leiab edaspidi iseseisvat käsitlust.

„Eesti Keeles“ nr. 6 1933, lk. 161—165 avaldatud õpetaja E. Nurm'e ettepanekute kohaselt, arvestades ka AES-i koosolekul küsimuse esitamise puhul peetud läbirääkimisi (vt. EK nr. 1 1934, lk. 31—32), otsustatakse tegija- ja teonimi lugeda nimisõnadeks, -ja ja -mine aga substantiive tuletavaiks sufiksitena, kusjuures keeleõpetuses tuleb neid siiski nimetada ka verbivormide esituse puhul. (Prot. 4. III 34.)

Kaalutakse tähtede *v* ja *w* seniseid mitmesuguseid nimetusi kõnes (kahe postiga *v* ja kolme postiga *w*, ühe poolega *v* ja kahe poolega *w*, kitsas *v* ja lai *w* jne.) ning otsustatakse esimest nimetada lihtsalt *v*, *w*-d aga *kaksis-v* (= topelt-*v*). (Prot. 4. III 34.)

ÜENÜ Aruküla Osakond küsib, kuidas tuleb nimetada seltsi naissoost esimeest, kas *esinaine* või sobib *esimees* või tuleb leida kolmas tee. AES teatab, et ta loeb sobivaks neist ainult nimetust *esimees*, mis on omandanud üldise tähenduse 'juhataja, eesistuja', hoolimata isiku soost, või järele selle asemel tuleb tarvitada nimetust *juhataja*. [Vlk. (= väljaläinud kiri) 3. III 33, nr. 10.]

Eesti Maakrediitseltsile Tallinnas vastatakse, et varemadel aegadel tarvitusel olnud nimetuste *kassameister* ja *kassapidaja* asemel on soovitatav tarvitusele võtta nimetus *laekahoidja* või *laekur*, kuna *varahoidja* on tunduvalt laiem tähendusega. Peale selle vastatakse, et kirjas esitatud lause variantidest keeleliselt õigem kuju oleks: „*protsente* makstakse, *riigimaksu* maha arvates“. (Vlk. 18. V 33, nr. 23.)

Eesti Ühistegelise Liidu sellekohase järelepärimise peale vastatakse, et eestipärane ja täpne vaste selgitus- ja liikmete juurdevõit-

mistöö mõiste väljenduseks eesti keeles seni puudub. Ajaloolises tähenduses on saksa *werben*-sõnale vastavalt tarvitusel *värbama*. Võimalik on, et viimane tähenduse avardumise teel saab ka praegusele ajale vastava ülalnimetatud laiema sisu. — Wiedemann'i sõnaraamatus esineb ka *värbima*, kuid see kuju ei oleks soovitav sõnale *värvima* läheda kõla tõttu. (Vlk. 27. II 33, nr. 7.)

Sama E. Ü. Liidu küsimuse puhul, kas *tarbija* ja *tarvitaja* on sünonüümid või kumbki ise tähendusvarjundiga, teatatakse: Eesti keele korraldamisel, eriti aga kaubandusteaduse alal, on püütud määrata *tarbija* ning *tarvitaja* puhul väikest tähenduslikku vahet, kusjuures *tarbija* tähendaks teatava ostukohaga lähemalt seotud alalist tarvitajat või alalist ostjat (saksa *Konsument*), näit. tarbijate-ühingu liiget, kuna *tarvitaja* võiks olla enam juhusliku kasutaja mõiste väljenduseks. (Sellest tuletatud *tarbusasi* ehk *tarbimasa* = *потребимая вещь*, siit ka *tarbusetu* asi; vrd. *tarbeasi* = *потребная вещь*.) — Sõna *tarbija* ei ole aga tegelikku tarvitusse seni veel juurdunud. (Vlk. 27. II 33, nr. 7.)

Hr. J. L. küsimuse peale vastatakse, et sõnade *tänan* ja *aitäh* puhul ei tehta tähenduslikku, küll aga stiililist vahet. Nimelt tarvitatakse *tänan* rohkem ametlikumas, mõistusepärasemas stiilis, kuna *aitäh* on omane familjaarsemale, kodusemale stiilile. (Vlk. 29. X 32, nr. 85.)

Postivalitsuse teatel vajab postiametkond hädasti sõna, mis täpselt vastaks mõistele *desservir*, *bedienen*, *обслуживать*, näit. lauseis: ametnik desserveerib kommutaatorit, need juhtmed, need asutised või need aparaadid desserveerivad seda ja seda asulat, linna või maakonda. AES soovib selles tähenduses tarvitusele võtta *teenindama*, missugune sõna lähtub nimisõnast *teenindus* = teenimisajandus. (Prot. 18. X 33, vlk. 28. X 33, nr. 39.)

Postivalitsus soovib eestikeelset täpset vastet sõnale *нерадение*. Veneaegsete seaduste järgi koheldes teenijate eksimusi, tulevat vaja seda sõna täpselt tõlgendada. AES teatab, et juriidilise oskussõna *нерадение* eestikeelne vaste on *hoolitsematus*, mida tuleb eraldada mõisteliselt lähedastest sõnadest *hooletus* (= неосторожность, culpa) ja *hoolimatus* (= Rücksichtslosigkeit). (Vlk. 28. X 33, nr. 39.)

Postival. soovib leida täpset vastet lihtsa sõnakese näol sõnale *sauf*, *unless*, *ausser*, *кроме*, sest igal juhul püüda läbi ajada ainult väljendusega *välja arvatud* olevat väga vaevaline. AES soovib siiski esialgu jääda senise väljendi *välja arvatud* juurde. Vahelduse huvides võiks aga tarvitada selle kõrval ka väljendeid: *arvestamata* (mida?), *erandiks* (mis?), *peale* (mille?) jne. (Vlk. 28. X 33, nr. 39.)

Postivalitsus postiagentuuride kohta kartoteegi koostamisel on iga agentuuri kohta käiva kaardi nimetanud *kaardikuks* ja kõik kokku *kaardistikuks*. Sõnaga *kaardik* (analoog. *kandik*, *tähik* jt.) on tahtud kõnealust eset mõisteliselt eraldada postkaardist, maakaardist ja kaartidest üldse. AES kiidab sõna *kaardik* kartoteegikaardi tähenduses heaks, kuid nende kogu nimetuse suhtes soovivat jääda sõna *kartoteek* juurde, sest *kaardistik* tähendab igasuguste kaartide kogu. (Vlk. 28. X 33, nr. 39.)

Postivalitsus soovib leida tabavat eestikeelset vastet sõnale *trafic*, sest ametkonna asjaajamises ja eriti konventsioonide tõlkimisel tulevat ette sagedasti muidu vaevutõlgitavaid lauseid (esitatakse näiteid). AES vastab, et tabavat eestikeelset vastet sõnale *trafic* praegu ei ole ning et soovitav on jääda esialgu võõrkeelse nimetuse

juurde kujul *trafik*, -u, -ut (rõhuga I silbil, ühe a-ga). (Prot. 22. XII 33, vlk. 23. XII 33, nr. 53.)

Postivalitsus on sõnast *sisse* tuletanud ja võtnud tarvitusele verbi *sissuma*, analoogiliselt sõnale *välja* — *väljuma* (näit.: juhtmed sissuvad aparati). AES teatab, et *sissuma* on keemikute ja juristide ringkonnis juba varemaltki tarvitusel (vlk. 23. XII 33, nr. 53).

Noorte Meeste Kristlik Ühing Tallinnas teatab, et NMKÜ-de töömeetod jaotab kogu liikmeskonna 15—20-isikulistesse enesearendajate gruppidesse, mida hüütakse klubideks. Need klubid on teatud määral autonoomsed üksused, kellel on oma liikmete hulgast valitud juhatus ja oma klubi nimi nagu „Tempo“, „Täht“, Spordiklubi jne. Ühing sooviks *klubi* asemel tarvitada vastavat eestikeelset nimetust. AES soovitab neid liikmeskonna üksikuid enesearendajate gruppe, mida seni hüütud klubideks, kuid millel on sektsiooni tähendus, nimetada eestikeelse nimetusega *rühmikuks*. (Vlk. 28. V 34, nr. 45.)

O/U „Tarmo’le“ Tallinnas vastatakse, et keeleliselt seisukohalt on loomulik, et kummist eset, mille pikkus on 15 m, laius 5 sm ja paksum 1 mm, nimetatakse *kummist lindiks* või *kummist rihmaks*, aga mitte leheks ega tahvliks. (Vlk. 30. XI 33, nr. 47.)

Maidla Noorte Ühinguile vastatakse, et nende ühingu nimetuse kirjutusviis on õige senisel kujul: *Maidla Noorte Ühing*. (Prot. 22. XII 33, vlk. 23. XII 33, nr. 55.)

Rõivatööstur M. A. Tallinnast palub määrata oma äri sildile uut teksti, mis vastaks sisuliselt tööstuse iseloomule ning oleks keeleliselt laitmatu. Temale soovitatakse paremuse järjekorras variante: *rõivatööstus* M. A., 2) *vormi- ja erarõiva-tööstus* M. A., 3) *vormi- ja erarõivaste tööstus* M. A. Neid sel puhul, kui sõna *rõivas* tema arvates ei tundu enam põhja-eestis liiga võõras. Ühtlasi selgitatakse teadlikus keelekorralduses kavatsatud tähenduslikku vahet sõnade *riie* ja *rõivas* vahel. (Vlk. 22. VI 32, nr. 52.)

Eesti Linnadeliit algatab linnade ja alevite *uulide* (*tänavate*, *teede*, *uulitsate* jne.) nimetuse ühtlustamise küsimuse ja palub AES-i seda kaaluda ning teatada oma otsus. AES vastab, et esitatud nimevariantidel *uulits* (= *uul*) ja *tänav* on nii endise rahvakeele seisukohalt kui ka praeguste geograafia oskussõnadena selged eri tähendused, kusjuures *uulits* ehk *uul* = korraldatud linna-tänav, „kultuurproduktentne tee“, *tänav* aga = „natuurproduktentne tee“, korraldamata küla- (või alevi-) tänav, tavaliselt aiaga piiratud. See endisele rahvakeele alusele toetuv vahetegemine oskussõnade alal on ühtlasi kooskõlas eesti keele teadliku korraldamise põhimõtetega, mille järgi eri mõistevärdanditele püütakse anda võimalikult spetsiaalseid nimetusi. Et aga sõna *tänav* praeguses rahvakeeles on ka linnatänavade tähenduses täiesti juurdunud, soovitab AES linnade ja alevite tänavade nimetusi üldtarvitus ühtlustada *tänavade* kasuks, kuna teaduslikus ja täpsemas keeles on lubatav üldnimetatud vahetegemine. (Prot. 5. XII 33, 22. XII 33, vlk. 28. XII 33, nr. 56.)

Põllutööstusministeeriumi ametkonna nimel küsib hr. Neuthal, kas tuleb tarvitada mitme isiku ühist perekonnanime ainsuses või mitmuses, kui lauses korraldatakse ainult eesnimised (ja kui näit. nende isikutega sõlmitakse ühine leping), et seejuures väljendus oleks grammatiliselt õige ja eesti keele omapärale vastav. AES-i juhatus seisukoha järgi tuleb niisugusel korral tarvitada perekonnanime ainsuses, mis on eestipärane ning harilikult ka küllalt selge. Reegli-pärane tarvitusviis oleks nii siis: „Jaan, Tõnu ja August *Rebasele*. . .“

pro *Rebastele*. (Vt. ka vastavat otsust EK-s 1928, lk. 30: Ants ja Mari *Toom* pro *Toomed*, A ja B *vald* pro *vallad*.) Kui aga mõnel erilisel juhul peaks selgusetust tekkima, on erandlikult ka mitmuse abiksvõtmine võimalik. (Vlk. 7. I 33, nr. 4.)

Hr. V. Silla palub teatada soome *Sampo* eestikeelset õiget käänamist, kas *Samp*, gen. *Sambu*, part. *Sampu*, või *Samb*, *Samma*, või kuidagi teisiti. Temale vastatakse, et AES-i juhatuse arvamise järgi tuleb soome *Sampo* lugeda võõrsõnaks (võõrnimeks) ning käänamisel selle tüvi jätta muutmata. Nii siis: *Sampo*, gen. *Sampo*, part. *Sampot*, *Sampole* jne. (Vlk. 9. I 33.)

Kõige suurema osa juhatuse keelelisest tegevusest nõuavad kohanimed, ühelt poolt teatavaid nimetüüpe puudutavad põhimõttelised parandused, teiselt poolt üksikute kohanimede fikseerimine, sagedasti korduvalt ja ühes kirjavahetusega nende põhjendamiseks ja seletamiseks. Viimaste suhtes olgu öeldud, et kõiki siinseid parandusettepanekuid pole kohanimede ametlikul fikseerimisel siiski arvestatud.

Novembris 1932 esitab Postivalitsus AES-ile revideerimiseks suurema posti, telegraafi, telefoni asutiste ja abiasutiste nimekirja, sest on kavatsusel postiasutiste nimestiku uue trüki väljandmine. Enne seda soovitakse jõuda lõplikule seisukohale ka nimetuste suhtes, mille kohta on tekkinud üksteisest lahkuminevad arvamused. Pealegi on üleriikliku asulate nimestiku redigeerimise komisjoni tööst möödunud mitu aastat, mis aja jooksul on võinud tekkida uusi seisukohti mõne nime õigekirjutuse suhtes. Nimetused on esitatud sel kujul, nagu need seisavad maailma postiasutiste nomenklatuuris; seal kõrval on aga toodud nimetused sel kujul, nagu need parandatud nimetatud komisjoni poolt, kui need on lahkuminevad endistest nimekujudest. AES-i juhatuse lisab sinna omad täiendavad või eelmisi muutvad parandused.

AES-i juhatuse ei pea õigustatuks ühendada sidekriipsuga asutiste nimetüüpe nagu a) *Alajõe-Virumaal*, *Ellamaa-Pärnumaal* jne., b) *Ellamaa-vaksal*, *Tallinna-sadam* jms. Sellega ühenduses tuleks ka b) tähe all toodud nimetuste kui asutiste nimede mõlemaid pooli kirjutada suure algustähega: *Ellamaa Vaksal*, *Tallinna Sadam* jne. Neist seisukohtadest olenevalt esitatakse kogu nimestikust läbikäivalt rida parandusettepanekuid. (Soovitatakse ka ühtlustada teised pooled nimetustes nagu *Tartu Vaksal* ja palju teisi, *Männiku Raudteejaam*, *Palupera Jaam* ja *Tori Raudteejaam Vaksal* või viimased 3 *Jaam*-kujus kasuks.) Sidekriips on muidugi õigustatud ja paratamatu nimetüübis nagu *Kastre-Võnnu*, *Järva-Jaani* jt.

Kohanimede parandusküsimusi, mille kohta protestide tõttu on tekkinud pikemat kirjavahetust, käsitletakse allpool. — Nimestikus jäädakse üldiselt komisjoni või juhatuse poolt varemalt ettepanud paranduste juurde (näit. *Dreimanni* > *Treimani*, *Einmanni* > *Einmani*, *Keina* > *Käina*, *Lümanda* > *Lümanda*, *Rikkoldi* > *Riguldi*, *Satserinna* > *Satseri*, *Soldino* > *Soldina*, *Suuropi* > *Suurupi*, *Varbola* > *Varbula*, *Orissaar* > *Orissaare*, *Vasalem* > *Vasalemma*, *Voldi* > *Tabivere* jne.). Baltiski Linnavalitsuse protest *Baltiski* > *Paldiski* paranduse vastu jäetakse arvestamata. Teiste linnade nimedest toetatakse endisi parandatud kujusid *Kuressaare*, *Valga* ja *Tallinna*. (Toodud linnanimedest on esimesed kolm sel kujul raudteel juba tarvitusel, viimane aga teedeministri abi korraldusel *Tallinn*-kujul.) Edasi soovitatakse *Härküla* asemele *Härgla*, *Kastnametsa* as. *Kastna* või *Kastna-Metsaküla* (kahe eri maakoha nimetused).

Varemalt tehtud parandust *Mereküla* > *Meriküla* toetatakse, kuid *Meremäe* asemele *Merimäe* kustutatakse (kohapeal on tuntud *Meremäe*). *Mustajõe-Virumaal* parandatakse > *Mustjõe Virumaal* (küll aga on *Mustajõe* Võrumaal). Parandatud *Pangeviitsa* arvatakse võida kustutada ja *Pankjavitsa* nimi jätta muutmata, sest see on sel kujul juba kodunenud. *Utria* on soovitatav, kuid võib jääda ka *Udria*, sest hääldamine sünnib *t* ja *d* vahepealselt.

(*Uue-* ja *Vana-*) *Suistepi* on AES-i andmeil tuntud sel kujul kohapeal ja sedagi rohkem varematel aegadel, *Suislepa* aga selle ümbruskonnas ja uuemal ajal ka kohapeal. Viimasel ajal on see nimetus *Suislepa* kujul üldestiliselt tuntud ja seega sel kujul soovitatav ja parandus *Suistepi* > *Suislepa* toetatav. (Rahvakeeles on kohapeal kõige enam tarvitusel *Suistle*, mis aga ei saa praegu üldestiliselt arvesse tulla.)

Seni puudutatud parandused ja seletused (prot. 21. XI ja 23. XII 32) on Postivalitsusele saadetud 7. I 33 nr. 2 all. Hiljem palutakse nimestikus teha veel täiendavalt parandus *Spithami* > *Põõsaspea*, mida värske mail andmeil kohapeal ja laiemaltki meremeeste ringkondades tarvitatakse ainult eestikeelsel kujul. (Prot. 4. X 33, vlk. 11. X 33, nr. 34 a.)

Vastuseks Postival. hilisemale sellekohasele küsimusele teatakse, et AES-i juhatusel pole midagi selle vastu, kui postiasutiste nimestikus tehakse muudatusi suurema ühtluse, lühiduse ning otstarbekuse suunas, *Viru-Jaagupi*, *Järva-Jaani* jm. eeskujul tarvitusele võttes ka *Viru-Alajõe* pro senine *Alajõe Virumaal*, *Järva-Peedu* pro *Peedu Järvamaal* jne. Kui aga peaks päevakorrale kerkima seda tüüpi kohanime suurema-arvuline muutmine, soovistatakse uute liit-kohanime kombinereimisel silmas pidada peale m a a nimetuste ka väiksemaid kohaiüksusi muudetavate nimedega kohtade lähedusest, mis võiksid olla viimastele iseloomustuseks, nagu meil on olemas *Sangaste-Laatre*, *Türi-Alliku*, *Kilingi-Nõmme* jne., sest vastasel korral kujuneksid ühe ja sama maanimetusega algavate kohanime hulgad liiga suureks, mis muudaks nende nimestiku ühe-toniliseks ning vist mitte ka enam otstarbekohaseks. (Vlk. 18. V 33, nr. 22.)

Teisel korral AES-ile esitatud postiasutiste nimestikus on viimaimainitud võimaluste kohaselt Postival. poolt tehtud rida muudatusi, näit.: a) *Valgu-Hiiumaal* > *Hiiu-Valgu*, *Kahala-Harjumaal* > *Harju-Kahala*, *Kõnnu-Harjumaal* > *Harju-Kõnnu* jt.; b) *Jõgisoo-Harjumaal* > *Saue-Jõgisoo*, *Kaavere-Viljandimaal* > *Võisiku-Kaavere*, *Kursi-Harjumaal* > *Kolga-Kursi*, *Mõisaküla-Läänemaal* > *Massu-Mõisaküla*, *Peedu-Järvamaal* > *Albu-Peedu* jt. AES vaatab läbi paar protesti (neist allpool), kordab mõnda endist arvestamata parandust ja saadab nimestiku tagasi ilma suuremate muudatusteta (vlk. 11. X 33, nr. 34 a).

Kõnealuse nimestikuga on aga AES-ile kaasa pandud Postivalitsuse assistendi hr. V. Silla' „E r i a r v a m u s“, kus avaldatakse protesti seniste paranduste põhimõtete kohta.

1. Hr. Silla väidab: AES nõuab nimetuste kirjutamisel o m a s t a v a k ä ä n d e k u j u tarvituselevõtmist, mida tuleb pidada õigeks. Kuid sellega peaks tarvitusele viidama järjekindlalt ka nimetuste kujud nagu *Aseri Vabrik*, *Irboska Vaksali*, *Järvakandi Tehaste*, *Pirita Ranna*, *Pirita Varemete*, *Tallinna Sadama* jt. Seda enam, et on juba *Tallinna Väliispaikkide*.

AES-i vastus: Meie keele üheks põhireegliks on küll, et kohanimed esinevad alati omastavas käändes, kuid erandiks sellest reeglist on liitkohanimed, kus nimetuse teine osa on vastava koha üldnimeks, näit. *Emajõgi, Saadjärv, Munamägi, Naissaar* (seletus avaldatud EK-s 1925, lk. 136). Samal alusel on ka täiesti õigustatud asutiste pärisnimedes teise poole tarvitamine nominatiivselt, kus seda, üldnime sisu säilitades, kirjutatakse esimesest poolest täiesti lahku, s. o. päris iseisvalt, näit. postiasutiste nimed *Aseri Vabrik, Tallinna Sadam, Irboska Vaksal, Piritä Rand*. (Nendega ühtlustatud *Tallinna Välis-pakid* tooks aga sisulist arusaamatust ja võiks erandlikult olla genitiivsel kujul *Välispakkide*.)

2. Hr. Silla väidab (siin tugevasti lühendatult): Homonüümsete nimetuste eritlemiseks ei tohiks lubatav olla ega ole ka mingit tarvidust ametlikult sootuks u u s i n i m e t u s i luua seeläbi, et nimetusele ette paigutatakse maakonna, khk-a või valla nimetus ja see kriipsukesel abil ühendatakse sellele järgneva pärisnimetusega. Pärisnimetusele eelnevale või järgnevale lähemaltmääravale sõnale tuleks vaadata kui liht-täiendussõnale ja see ei tarvitseks olla kriipsukesega ühendatud. Nii jääksid maksma senised kohalikud nimetused, ainult postiametkond oma nimekirjas lisaks neile täiendussõna kohaliku nimetuse ette, näit. *Viru Jaagupi, Saue Jõgisoo* jne., mis lühema! kujul vastaksid väljendusile: *Jaagupi, Virumaal; Jõgisoo, Saue vallas* jne. Nii hoitaks ära nimetuste vägivaldne ümbertegemine ainult posti huvides. O t s t a r b e k o h a s e m oleks aga, kui postisaadestite sihitamiseks vajaline täiendus märgitaks ikkagi pärisnimetuse järele, kuid üldiselt omaks võetava lühendi näol, peamiselt maakonnanimel lühendina, nagu *H/m* või *Har.* (= Harjumaa), *V/m* või *Vir.* (= Virumaa) jne., seega siis näit. *Jaagupi V/m* või *Jaagupi Vir.* Kahekordsed nimetused jäägu vaid need, mis seni juba üldiselt tarvitusel ja mida ka kohapeal nii tarvitatakse. Homonüümseid nimetusi on palju ja kui ainult posti tarviduste pärast hakata neid muutma, siis see muutmine ei lõpe kunagi, sest alatasa avatakse uusi postiasutisi. Nagu tehakse suurtes riikides, kus rohkesti homonüümseid nimetusi, nii peame ka meie muutmatult esikohale jätma kohaliku vana nimetuse. Näiteid: *Frankfurt a/M* või *Frankfurt M.* (= Main) ja *Frankfurt a/O* (= Oder), *Rostov n/D* või *Rostov Don* ja *Rostov Jar.* (Jaroslavi kub.).

AES-i vastus: Homonüümsete nimetuste üksteisest eraldamiseks neile maakonna, khk. või valla nimetuse ettepaigutamine ja sidekriipsuga ühendamine toob küll muudatusi kohanimedele ametlikku nimetusse, milleks oleks vajaline omavalitsuste nõusolek, kuid vajadus selle järele ulatuks siiski ka väljapoole posti huve. Igatahes keeliseliselt on need muudatused vastuvõetavad. Kohtadel r a h v a k e e l i s e s s e tarvituse ei tooks see muudatust, sest senistegi seda tüüpi kohanimedel puhul on tavaline nende lihtsustatud (lühendatud) tarvitamine esimese osa ärajätmise teel. Nii näit. kõneldakse Järvamaa piirides *Järva-Jaani* asemel *Jaani* (läksin Jaani kiriku), Väike-Maarja khk-s *Maarja* (läksin Maarjasse), Tartu linnas *Maarja* kirik pro *Tartu-Maarja* k. jne. — Kui aga nimetuste ametliku täiendamiseks on raskusi, võib täiendavat sõna juurde lisada pärisnime järele (ilma sidekriipsuta), nagu varemalt soovitasimegi (näit. *Peedu Järvamaal* pro hiljem kavatsatud *Albu-Peedu* jt.). Lühendeid täienduseks, kui laiemais ringides raskesti omandatavaid, AES ei pea soovitavaks.

3. Hr. Silla tõstab üles ka järjekindlusetuse küsimuse AES-i parandustes. *Kuksemaa > Kuksema ja Tähe* > *Tähe*maa, samuti

Mänspää > *Mänspe* asjus juhib AES vastuses tähelepanu trüki avaldatud reeglitele (vt. EK 1932, lk. 94); *Soosaare* (pro *Soossaare*) puhul nimetatakse, et see pole täiesti sama juhtum kui *Orissaare* ja *Kuussaare* ning et kohapeal hääldatakse seda kohanime esitatud kujul. *Rakke* ~ *Rake* kohta antakse oponenti rahuldav seletus (selle kohta vt. allpool eri lõiget).

(Vastused eriarvamustele on saadetud 11. X 33 nr. 34 b all. 4. X 33 prot. põhjal, kusjuures otsused on tehtud juhatuse terves 9-liikmelises koosseisus.)

Hiljem saadab Postival. AES-ile redigeerimiseks nimestiku 148 kirjatalu nimetusega, mis puuduvad kohanimede komisjoni poolt mõne a. eest parandatud üleriiklikus asulate nimestikus. (Ilmumas on postiasutiste ja abiasutiste nimestik, mis sisaldab ka kõigi kirjatalude nimed, arvult 2750.) Selle täiendava nimestiku redigeerib kohanimede-komisjon koosseisus lekt. J. V. Veski ja õpet. A. Kask. Tehtud paranduste kohta seletab juhatuse järgmist (vlk. 9. IV 34, nr. 25):

1. Nimetustes nagu *Liiva pood*, *Kursi kirik*, *Suure-Kambja veski* jne. tuleks kirjutada viimast sõna (*pood*, *kirik*, *veski*) väikese algustähga, sest kirjatalu ei tuleks mõista asutisena (kus on tegevuses vastav ametkond või ametnik, olemas omad asutise ruumid jne.), vaid lihtsalt kohana, mille kaudu on võimalik kirju edasi saata ja kätte saada. Kui varemalt seda laadi postiasutiste nimedes AES on märkinud ka teist poolt suure algustähga, siis on arvestatud, et nende puhul on tegu asutistega (postkontor või postiag.); näit. Tartu vaksalis asub postiasutis, mille nimi on *Tartu Vaksal*. Postitalude nimede puhul juhime aga tähelepanu sellele, et postitalude lugemine ametiasutisteks ja nende teise poole kirjutamine suure algustähga oleks meie arvates keeleline liialdus.

2. Lahtiseks jääb küsimus, kuidas tarvitada sääraseid kirjatalude nimetusi nagu: *Seliküla* — Seli külas, *Rannaküla* — Ranna külas jt. Vaevalt on siin tegemist ühe taluga vastavast külast, mida on omal ajal küla järgi nõnda nimetatud. Kui siiski *Seliküla*, *Rannaküla*, *Vaaboküla* jt. on vastavate talude nimetused, siis muidugi tuleb neid kirjutada kokku. Kui aga näit. Seli külas oleval kirjatalul on mõni teine nimi, siis tuleks meie seisukohalt tarvitada juba seda. — Tegehlikul tarvitamisel võib muidugi eelistada sellist nime, mis on otstarbekohasem; keeleliselt seisukohalt tuleb aga ühtlasi silmas pidada, et ühe ja sama küla nime kahesugune tarvitamisviis pole soovitatav.

Vahepeal, arvestades uusi andmeid eesti-rootsi keeleala rahvastiku ja kohanimede kohapealse tarvituse kohta, mida AES saanud eesti-rootsi ala tundjalt mag. P. Ariste'lt ja mille järgi üleriiklikus asulate nimestikus esineb rootsikeelseid nimetusi isegi neil küladel, kus elavad ainult eestlased ja kus rahvasuus on tarvitusel ainult eestikeelne nimetus või jälle kus esinevad paralleelselt mõlemakeelsed nimed jne., soovitab AES-i juhatuse Postivalitsusele üleriiklikus asulate nimestikus täiendavalt teha järgmised kohanimede parandused ning mõnes järelejäanud rootsikeelses kohanimes kirjaviisi õiendused (vlk. 11. II 34, nr. 11):

<i>Bergsby</i> küla	>	<i>Tukse</i> k.	<i>Estholmi</i> saar	>	<i>Hestholmi</i> s.
<i>Busby</i> k.	>	<i>Puspi</i> k.	<i>Grentsi</i> t.	>	<i>Krentsi</i> t.
<i>Dibi</i> k.	>	<i>Tiibi</i> k.	<i>Gutani</i> k.	>	<i>Kudani</i> k.
<i>Dirsteti</i> m.	>	<i>Aulepa</i> m.	<i>Hoosbi</i> k.	>	<i>Hoospi</i> k.
<i>Eisterbi</i> k.	>	<i>Eistrepa</i> k.	<i>Hosbi</i> k.	>	<i>Hoospi</i> k.

<i>Hübringi k.</i>	> <i>Höbringi k.</i>	<i>Sviibi k.</i>	> <i>Sviibi k.</i>
<i>Lyckholmi m.</i>	> <i>Saare m.</i>	<i>Söderbi k., as.</i>	> <i>Lõuna k., as.</i>
<i>Norrby k. (Vormsi)</i>	> <i>Põhja k.</i>	<i>Tahku as.</i>	> <i>Tahu as.</i>
<i>Põia k.</i>	> <i>Põia k.</i>	<i>Vodud t.</i>	> <i>Vanandõmme t.</i>
<i>Rompo k.</i>	> <i>Rumpu k.</i>	<i>Vaosi t.</i>	> <i>Voosi t.</i>
<i>Saksbi k.</i>	> <i>Sakspi k.</i>	<i>Vormsi-Vormsõ</i>	> <i>Vormsi</i>
		<i>Ölbiku k.</i>	> <i>Elbiku k.</i>

Oleme vaadelnud põhimõttelisi parandusi ühes protestidega, samuti puudutanud teiste seas rahulikult tehtud üksikuid kohanimetusi — peamiselt näiteina. Teatava eri liigi moodustavad kohanimed, mille puhul on arenenud spetsiaalne, vahel korduvgi sõnavõtt. Need on enamasti nn. protestitud küsimused.

Haridus- ja sotsiaalminister on otsustanud pooldada AES-i ja kohanimede-komisjoni seisukohti, välja arvatud pealinna nimetus, mis peaks jääma senisel kujul, kuni linnavalitsus pole seda muutnud Vab. Val. või koguni Riigikogu heakskiitmisel (kiri 10. II 33). Sellega on ühinenud ka kohtu- ja siseminister (kiri 20. II 33). AES juhib Postival. tähelepanu trüki avaldatud ülevaatele ja seisukohtadele Tallinna nime asjus (vt. EK 1933, lk. 99) ja nimetab, et AES-i arvates, kui Eesti kohanimed esinevad üldiselt genitiivsel kujul, ei peaks ka pealinna nimetus moodustama sellest erandit (s. o. peaks olema kujul *Tallinna*). AES pooldab ka pealinna nime kinnistamist Vab. Val. (või ka Riigikogu) poolt. (Vlk. 11. X 33, nr. 34 a.)

Lääne Maavalitsus on esitanud Postival-le protesti *Paaslepa* kuju vastu. Kohalik rahvas hääldavat *Passlepa* ning vanemate kirjade järgi olevat valla endine nimetus olnud *Pasklepa*. Valla ümbrus olevat kaetud valge-lepa võsastikuga, mida Läänemaal nimetatakse *pasklepa*ks. AES-i juhatus, arvestades protesti ja muid hilisemaid andmeid, loobub parandusest *Passlepa* > *Paaslepa*, kuid paneb ette see kohanimi fikseerida vastavalt eesti õigekirjutusele ühe s-iga, seega teha parandus *Passlepa* > *Paslepa*. (Prot. 4. X 33, vlk. 11. X 33, nr. 34 a.)

Postivalitsus on teinud *Skarjatina* Vallavalitsusele ettepaneku *Skarjatina* postiagentuuri uueks nimeks võtta *Karjati*. Vallavalitsus esitab PV-le vastuväiteid, mis saadetakse AES-ile kaalumiseks. Vallavalitsus on ettepaneku vastu, sest valla nimetus on *Skarjatina*; teisaks ei poolda vv. sõnakuju *Karjati*, mis olevat vaid sõnamoositus. Valla nimetuse muutmine *Karjati*ks on AES-i ettepanekul volikogus mitu korda olnud arutusel, kuid tagasi lükatud, sest volikogu enamik ei poolda üldse valla ümbernimetamist. E. Rahvusluse Ühing on hiljuti soovitanud vallale mõnda teist nime, kuid ka siis on otsustatud valla nime üldse mitte muuta. — AES-i juhatus teatab, et tema poolt korduvalt soovitatud vallanimetus *Karjati* on tunduvalt eestipärasem kui *Skarjatina*. AES-il poleks ka midagi selle vastu, kui valla nimetuseks võetaks hoopis mõni muu eestiline nimi, kuid *Karjati* paremus seisab selles, et ta endisele nimetusele häälduselt lähedasena ei nõuaks ümberõppimist, mis laiate ringide suhtes oluline. Mis puutub moonutusse, siis iga laensõna on moonutis, pole aga sellepärast veel halb, näit. *Petseri, Riia, Paldiski, aken, peegel* jne. pro *Petsorõ, Riiga, Baltiski, okno, spiegel* jne. AES-i juhatus soovib postiaig. nimetuseks võtta ikkagi *Karjati*, kuna valla ja postiaig. nime ühtlustamiseks samme astuda oleks edaspidi põhjust vallavalitsusel. (Vlk. 9. II 34, nr. 10.)

Ümberhindamisele on tulnud kohanime *Rake* küsimus. 1932. a. lõpul AES-ile revideerimiseks saadetud postiasutuste nimestiku järgi

on esinenud seni postkontori nimena veel endiselt *Rakke*. Seal kõrval on toodud soovitatud kuju *Rake*. Juunis 1933 AES-ile nimestiku uuesti läbivaatamiseks esitamise puhul on juurde lisatud Postivalitsuse assistent hr. V. Siila' protest ms. ka *Rake*-vormi vastu ja seisukoht *Rakke* kaitseks. Sel puhul seletab AES-i juhatus: „*Rake*-kuju on leidnud AES-i pooldamist temal olevail, enamasti vanemalt põlvelt saadud andmeil, et seda nime kohaliku ümbruskonna rahvakeeles laialt hääldatakse sel kujul (kui *Rake* on genitiiv, oieks nominatiivne kuju sel korral *Rakk* umbes tähenduses 'nõgu, lohk'). (Vt. vastavaid seletusi EK-s 1925, lk. 136.) Juba tol ajalgi olevail ja nüüd veel täiendavalt saadud andmeil hääldatakse *Rake* ümbruskonnas noorem generatsiooni keeletarvituses üldiselt ka *Rakke* (sel korral oleks nominatiivne kuju *Rake*), mistõttu meil pole erilist põhjust kaitsta muudatust *Rakke* > *Rake*, kui seda ametlikult veel pole tehtud“ (vlk. 11. X 33, nr. 34 b). — Selle peale teatab Postivalitsus (10. III 34), et Raudteevalitsus on küll (ligi 10 a. eest) raudteejaama nimetanud *Rake* jaamaks, kuid postkontor töötab seal *Rakke* nimel. Postival. palub nüüd kaaluda, kas *Rake* raudteejaam nimetada uuesti *Rakke*'ks või ikkagi *Rakke* postkontori nimetuseks võtta *Rake*, et siis küsimust lõplikuks otsustamiseks esitada teedeministrile. AES vastab nüüd, et temal pole midagi selle vastu, kui praeguse põlve üldisemale tarvitusele vastu mõlemad nimetused fikseeritaks kujul *Rakke*. Selle kasuks räägivad ikka enam viimaseil aastail saadud andmed. AES loodab ka, et asja sellise otsustamisega see 10 aasta jooksul korduvalt päevakorral olnud küsimus lõplikult ja rahuldavalt laheneb. (Prot. 27. III 34, vlk. 28. III 34, nr. 22.)

Korduvat kirjavahetust tekitas *Laanemetsa* nime muutmine. Postiasutiste nimestiku parandamisel jaanuaris 1933 pidas AES-i juh. võimalikuks, arvestades kohapealset hääldamist, sõna II poole suhtes ka murdelist kuju *Lannamõtsa* (vlk. 7. I 33, nr. 2). Järgmisel korral AES-ile saadetud nimestikus oli jäetud tegemata oluline parandus (*Laane* > *Lanna*-), mitteolulises osas aga tehtud muudatus (*-metsa* > *-mõtsa*). AES-i juh. soovib nüüd vastupidist, nimelt parandada sõna esimene pool, teine aga jätta esijoones *-metsa*'ks (vlk. 11. X 33, nr. 34 a). Postivalitsuse järgneva järelepärimise peale *Laanemetsa* Vallavalitsuse protestkirja puhul muretseb AES-i juh. veel täiendavaid andmeid, mille järgi kohapealne rahvas hääldab nime siiski üldiselt *Lannamõtsa*, mispärast juhatus soovib ikkagi parandada sõna esimest poolt (*land, lanna* 'lomp' on vana eesti sõna ja mitte saksakeelne), jätta aga muutmata teine pool, sest vald on selleks liiga suur kohauksus, et see võiks esineda murdelisel kujul. Nii siis: *Lannametsa*. (Prot. 4. III 34, vlk. 10. III 34, nr. 18.)

Tsirgulinna Rahvaraamatukogu Selts soovib Seltsi nime muutmise puhul teada, mis on õigem, kas *Tsirgulinn*, *Tsirguliin* või *Tsirguliina*. AES viitab eesti keele ühele põhireeglile, mille järgi meie kohanimed esinevad alati omastavas käändes, kuid mille erandiks on liit-kohanimed, kus nimetuse teine osa on vastava koha üldnimeks, näit. *Emajõgi*, *Saadjärvi*, *Munamägi*, *Naissaar* (vt. EK 1925, lk. 136). Selles mõttes, kui kõnealuse kohanime teise poole all mõeldakse linna [või vähemalt linnatoolist asulat], on õigustatud selle esinemine nominatiivsel kujul (sellelt seisukohalt siis *Tsirgulinn* või *Tsirguliin*, vrd. aga *Vastseliina* — kihelkond). Üleriikliku asulate nimestiku redigeerimise toimikond jättis mõne a. eest selle kohanime endiseks (nagu see oli trükitud 1924) — kujul *Tsirgulinn*. Ka nüüd pole juhatuse arvates selle kui üldtuntud kohanime maksva kuju muutmiseks

mingit olulist tarvidust ega põhjust. (Prot. 27. III 34, vlk. 23. III 34, nr. 21.)

Ajakirjanduses avaldatud ja Postival. poolt AES-ile saadetud andmete põhjal tuleb kaalumisele Sangaste raudteejaama ja postkontori nime küsimus. Neil andmeil ei asu senine Sangaste raudteejaam ja postkontor Sangaste vallaski (vald on 6 km eemal), vaid Tsirgulinna, 13 km eemal Sangaste kirikust ja 16 km kaugusel Sangaste vallamajast. Seejuures on Keeni vaksal Sangaste kirikule, vallale ja mõisale palju lähemal kui Sangasteks nimetatud Tsirgulinna vaksal. Ümbruskonna rahvas kutsuvat kõnealusi alevikku *Tsirguliina*'ks, Sangasteks aga Sangaste kiriku juurde tekkivat alevikku. Sel alusel on tehtud ettepanek anda jaamale ja postkontorile ka ametlikult õige nimi. — AES vastab, et esitatud andmeil ta peab otstarbekohaseks Sangaste postkontori ja Sangaste raudteejaama nime asendamise nimetusega *Tsirgulinn*. *Tsirguliin* ei oleks soovitatav, sest tähtsamad kohanimed esinevad üldiselt kirjakeelsel kujul ning kõnealune nimetus on *Tsirgulinn*-kujul varemalt ka juba fikseeritud. (Prot. 10. IX 34, vlk. 12. IX 34, nr. 56.)

Valga Aj. Maavalitsus on PV ettepanekul eeltoodud küsimust kaalunud ja tunnistab Sangaste rdtj. ja postk. nime muutmise täiesti tarvilikuks, kuid soovib neile nimeks kaju *Tsirguliina*, missugusena olevat kohapeal rahva hulgas ja ka ametlikult maksev vastava aleviku nimi, mitte aga kujusid *Tsirguliin* ega segapärase *Tsirgulinn*. Toonitatakse kohanimede üldreeglit ning asjaolu, et koguteoses „Valgamaa“ esineb *Tsirguliina* jne. — Sellele järgnenud uue järelepärimise peale annab AES Postivalitsusele ülevaate küsimuse senisest käigust (vt. siin eespooltoodud eelviimast lõiget) ja lisab juurde järgmist: Kui aga asjast huvitatud isikud ja asutised kalduvad rohkem lõuna-eestilise kaju poole (nagu näitavad kaasapandud materjalid), kusjuures Valga Maavalitsusele kõige vähem vastuvõetav on pool-lõuna-, pool-põhjaeestiline *Tsirgulinn*, siis soovime teises järjekorras kaju *Tsirguliina*. Niisugusel korral tuleb seda võtta tavalise kohanimena, mis esineb genitiivsel kujul, ilma selle teise poole üldnimelist tähendust oletamata. Kõige vähem vastuvõetav oleks meile *Tsirguliin*, sest nominatiivne kaju on õigustatud ainult üldnimelist sisu arvestades, kuid sõna *liin* on meie ühis- ja kirjakeeles tuntud mitte linna, vaid hoopis teises tähenduses. (Prot. 1. X 34, vlk. 2. X 34, nr. 62.) — Et kõnealuse kohanime teise poole (*-linn*) kui sõna all kahtlemata mõeldakse linna, alevik tegelikult pole aga päris linn, siis on selle nime teoreetiline paigutamine nii kohanimede erandreegli (nominatiivse kaju) kui ka üldreegli (genitiivse kaju) alla ühteviisi võimalik. Esimesel juhul oleks võimalik ainult põhja-eestiline lõpposa *-linn*, teisel juhul aga *-liina* võiks rahuldada mõlemad pooli.

(Järgneb.)

E. Elisto.

Õiendus.

S. a. EK nr. 3, lk. 75, rida 9 ülalt palutakse kustutatuks lugeda sõnad „vrd. lisaks ka Mustonen'i sõnastiku *kukalitee* 'minkä kautta', mis sisaldavad eksitava tsitaadivea.

S. a. EK nr. 3, lk. 96, pealkirjas on trükitud „29. mail“, kuna peab olema „29. aprillil“.

Vastutav toimetaja: Julius Mägiste.

Väljaandja: Akadeemiline Emakeele Selts.

SOOME-EESTI SÕNARAAMAT

Toimetanud: JULIUS MÄGISTE

Nimetatud sõnaraamat ei ole üksnes kuiv sõnadekogu, vaid selles leidub rohkesti kõnekäände, lausenaiteid, käändetarvitamise näiteid verbide juures, idiomaatilisi väljendusviise ja muud mitmekülget ainekku, mis on tähtis õppijatele, tõlkijatele ja kõigile keeletarvitajatele. Siimas on peetud ka igakülget teaduslikku terminoloogiat. Peale muu sõnavara sisaldab sõnastik ka valiku kohanimesisid ja kõige tarvitavamaid soome sõnalühendeid. Autor on tuntud kui hea soome keele ja soome murrete tundja. Teos on ainulaadne ulatuselt, ajakohasuselt ja kompetentsuseit.

„Mägiste sõnaraamat on seniseist soome ja eesti keelt ühendavaist sõnaraamatuist kõige parem ja suurem ning täidab kahtlemata suurepäraselt oma ülesande. Meie vennasrahvaste kultuurisuhete seisukohalt võib selle ilmumist pidada suursündmuseks.“

Mag. Martti Niinivaara, „Virittäjä“ 1932, lk. 167—168.

AKAD. EMAKEELE SELTSI KIRJASTUS, TARTUS 1931.
VIII+688 lk., hind 9 kr. 75 s.

Ladu: Akad. Kooperat. raamatukauplus, Ülikooli 15, Tartu.

Muid Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetisi:

Eestlasele eesti nimi. Hind 50 s. 15.000 uut sugunime. Hind 50 s.
Liivi lugemik I—V, à 25—40 s. Setu lugemik I, II. Hind 50 ja 75 s.

Soome kirjastik. Nr. 2, 3, 4 à 25—30 s.

Valik grammatilisi oskussõnu. Hind 25 s.

Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi. A. Saareste ja A. R. Cederberg. Vihk I. Hind 2 kr. — Vihk II. Hind 2 kr. 50 s.

Tundmused tegurina keelearengus. A. Saareste. Hind 50 s.

Esimene katse eesti keele kõnemeloodia võrdlevas uurimises. W. E. Peters. Hind 1 kr.

Eksperimentaalfoneetika alged. W. E. Peters. Hind 40 s.

Eestipäraseid isikunimesid. J. Mägiste. Hind 1 kr.

Wanradt-Kõlli katekismuse katkendid. V. a. A. Saareste. Hind 40 s.

Esimese eestikeelse raamatu, Wanradt-Kõlli katekismuse keelest. A. Saareste. Hind 40 s.

Verbi paigutus Fählmann'il ja nüüdseid sõnajärje-küsimusi. Harald Paukson. Hind 40 s.

Keel ja loogika. A. Koort. Avec un résumé. Hind 50 s.

Murdetekstid (eri lehtedel) à 5 s.

Ladu: O/Ü. Noor-Eesti, Rüütli tän. 11, Tartu.

Algsm. 1. silbi *eü* eesti keeles. J. Mägiste. Avec un résumé. Hind 30 s.
Eesti keeleala murdelisest liigendusest. (Kolme kaardiga.) Albert Saareste. Avec un résumé. Hind 60 s.

Kümme aastat eesti murrete süstemaatset kogumist. A. Saareste. Avec un résumé. Hind 50 s.

Kõhklevaid mõtteid läänemere-soome laensõnade-uurimise puhul. J. Mägiste. Avec un résumé. Hind 40 s.

Produktiivne saksa laensõna eesti keeles: Eesti *root'i* ja selle tuletiste etimoloogia ja semasioloogia. E. Kobolt. Mit e. Referat. Hind 50 s.

Eesti sulghäälikud *k, p, t* ja *b, d, g*. Paul Ariste. With an English Summary. Tabelitega. Hind 50 s.

Ladu: Akad. Kooperat. raamatukauplus, Ülikooli 15, Tartu.

Kõigilt väljaandest ms. A. E. Seltsi liikmeile 20% hinnaalandust.

KEELETEADUSLIK AJAKIRI

EESTI KEEL

(Akad. Emakeele Seltsi ajakiri, XIII aastakäik, 1934)

ilmub aasta kohta kuus numbrit, à 32 lk., kokku 192 lk. Ilmumise tähtjad: kevadsemestril märts, aprill, mai, sügispoolaastal okt., nov., detš.; kaksiknumbri korral teise numbri tähtaeg.

Tellimise hind aastaks sisemaale 2 kr., välismaale 2 kr. 50 s., pooleks aastaks sisemaale 1 kr. Üksiknumbri hind 35 s., kaksiknumber 70 s. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja linnades suuremad raamatukauplused. Üksikuid numbreid on müügil Tallinnas Tall. E. Kirj. Üh. „Päevalehe“, Tartus O/Ü. „Noor-Eesti“ ja Akad. Koopertiivi raamatukaupluses. Viimases ka talitus (Tartu, Ülikooli 15, tel. 63).

Varemad aastakäigud:

- I—IV aastak., 1922—1925, à 192 lk., brošeeritud, hind à 2 kr. — s.
- V—VIII aastak., 1926—1929, à 256 lk., brošeeritud, hind à 3 kr. 20 s.
- IX—XII aastak., 1930—1933, à 192 lk., brošeeritud, hind à 2 kr. 50 s.

Ilmunud broš. aastakäikudelt raamatukogudele ja koolidele 15 %, Seltsi liikmeile 20 % hinnaalandust. Saada Noor-Eesti raamatukauplusest.

Erisoodustus:

„Eesti Keele“ 1934. aastakäigu tellijaile annab AES võimaluse osta EK kuut esimest aastakäiku 50%-lise hinnaalandusega, s. o. à 1 kr. ja à 1 kr. 60 s. Kirjalikult sooviavaldades ning raha ette saates — talituse kaudu (Akad. Koopertiiv), isiklikult (telliskviitungi ettenäitamisel) — otse Noor-Eestilt.

EESTI KEEL

kui ainuke keeleline ajakiri Eestis

taotleb kahesuguseid sihte: 1) avaldada teaduslikke uurimusi eesti keele ning sugukeelte alalt, käsitledes ka üldkeeleteaduse probleeme, ja 2) võimalust mööda rahuldada tarvet puhtõigekeelsusliku ajakirja järele.

EESTI KEELES

leiavad käsitlemist õigekeelsuse ning tegeliku keele korralduse küsimused. EK-s avaldatakse Akad. Emakeele Seltsi juhatase ja E. Kirj. Seltsi Keeletoimkonna keelelisi otsuseid ning reegleid.

EESTI KEELES

ilmub tarvidust mööda keelelise kirjanduse, eriti tegelikku tarvituse minevate teoste (käsi- ning õpiraamatute) arvustusi, murdetekste, ülevaateid tööaladelt jne.

Toimetus: Tartu, Veski 9—5. Tel. 6-55 (peatoimetaja).

„Postimehe“ trükk, Tartus.